

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 71 L

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i lov om Statens pensjonskasse,
samordningsloven og enkelte andre lover
(innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold..	5	7	Vurdering av forslagene i lys av Grunnlovens § 97	21
2	Bakgrunn for lovforslagene	6	8	Departementets vurdering og forslag.....	24
2.1	Oversikt	6	8.1	Overgang til nettberegnet ektefellepensjon	24
2.2	Endringene i folketrygden	6	8.2	Dimensjonering	25
2.3	Tilpasningene i offentlig tjenestepensjon fra 2011	6	8.3	Innfasing	27
2.4	Tilpasninger i offentlig tjenestepensjon fra 2021	7	8.4	Ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963	28
2.5	Endringer i offentlig tjenestepensjon for årskull født fra og med 1963	8	8.5	Tydeliggjøring av hvem som omfattes av reglene for brutto beregnet ektefellepensjon	29
2.6	Behov for tilpasninger	8			
3	Gjeldende rett	9	9	Økonomiske og administrative virkninger. Likestillingsmessige konsekvenser. Ikrafttredelse	30
3.1	Innledning	9	9.1	Økonomiske virkninger	30
3.2	Vilkår for rett til de ulike kategoriene av ektefellepensjon ...	9	9.2	Eksempelberegninger	30
3.3	Nettberegnet ektefellepensjon ...	10	9.3	Administrative virkninger	32
3.4	Ikke-behovsprøvd ektefellepensjon	10	9.4	Likestillingsmessige konsekvenser	33
3.5	Behovsprøvd ektefellepensjon	12	9.5	Ikrafttredelse	33
3.6	Kombinasjon av ikke-behovsprøvd og behovsprøvd ektefellepensjon	13			
4	Høring	14	10	Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget ..	34
5	Forslagene i høringsnotatet	15	10.1	Til endringene i lov om Statens pensjonskasse	34
5.1	Overgang til nettberegnet ektefellepensjon	15	10.2	Til endringene i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.	35
5.2	Dimensjonering	15	10.3	Til endringene i samordningsloven	35
5.3	Innfasing	15	10.4	Til endringene i lov om pensjonsordning for sykepleiere	35
5.4	Ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963	15			
6	Høringsuttalelsene	17		Forslag til lov om endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover (innfasing av nettberegnet ektefellepensjon)	37
6.1	Overgang til nettberegnet ektefellepensjon	17			
6.2	Dimensjonering	18			
6.3	Innfasing	19			
6.4	Ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963	19			
6.5	Andre merknader til høringsnotatet	20			

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 71 L

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover (innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon)

*Tilråding fra Arbeids- og sosialdepartementet 3. april 2020,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Arbeids- og sosialdepartementet legger i denne proposisjonen fram forslag til endringer i følgende lover:

- lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse
- lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.
- lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser
- lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere

Forslagene omfatter regler for beregning av ektefellepensjon fra offentlig tjenstepensjon fra fylte 67 år for årskull som er født fra og med 1954. Det foreslås at bruttoberegnet ektefellepensjon skal erstattes av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67

år. Det foreslås at nettoberegnet ektefellepensjon, som erstatter bruttoberegnet ektefellepensjon, skal gis med ulike satser for de som har rett til behovsprøvd ektefellepensjon og de som har rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon. Det foreslås at innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon skal skje i takt med innfasingen av ny opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden.

Det foreslås videre at uttak av fleksibel alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon for årskull født fra og med 1963 ikke skal føre til reduksjon i bruttoberegnet behovsprøvd ektefellepensjon før 67 år, mens uttak av offentlig tjenstepensjon fra særaldersgrense, som i dag, skal føre til reduksjon i bruttoberegnet behovsprøvd ektefellepensjon før 67 år.

2 Bakgrunn for lovforslagene

2.1 Oversikt

Retten til etterlattepensjon fra Statens pensjonskasse følger av kapittel 7 i lov om Statens pensjonskasse. Fra 1. januar 2001 ble det innført en ny beregningsmåte for etterlattepensjon. Den nye nettberegnete ektefellepensjonen beregnes helt uavhengig av folketrygdens ytelser, og ytelsene samordnes ikke med hverandre. Noen grupper er unntatt fra reglene om nettberegnet etterlattepensjon, og mottar fortsatt bruttberegnete ektefelleytelser som skal samordnes med ytelser fra folketrygden etter samordningsloven.

Fra 2011 er det innført nye regler for alderspensjon fra folketrygden. Endringene har gjort det nødvendig å tilpasse andre pensjonsordninger mv. Ved tariffoppgjøret i offentlig sektor i 2009 ble det inngått en «Avtale om offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor». Avtalen ble fulgt opp gjennom Prop. 107 L (2009–2010). Stortingets vedtak ga nødvendige regler for beregning av offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor for personer født senest i 1953. Dette er personer som i sin helhet skal få alderspensjonen fra folketrygden beregnet med gamle opptjeningsregler. Stortingets vedtak ga også nødvendige regler for å beregne brutto ektefellepensjon etter samordning for personer som i sin helhet får folketrygden beregnet med gamle opptjeningsregler.

Det er også vedtatt regler for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon med nye opptjeningsregler i folketrygden gjennom Stortingets behandling av Prop. 61 L (2017–2018), jf. lov 15. juni 2018 nr. 30. Det er ikke vedtatt regler for hvordan brutto ektefellepensjon etter samordning skal beregnes for personer som har alderspensjonen fra folketrygden helt eller delvis opptjent med nye regler.

2.2 Endringene i folketrygden

Nye regler for alderspensjon fra folketrygden ble innført ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon), jf. Ot.prp. nr. 37 (2008–2009).

Ny alderspensjon fra folketrygden består av en opptjent inntektspensjon og en garantipensjon som sikrer et minste pensjonsnivå. Inntektspensjonen tjenes opp over alle år med pensjongivende inntekt i alderen 13–75 år. Pensjonen kan tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år. Uttaksreglene er nøytralt utformet, slik at den årlige pensjonen blir høyere desto senere den tas ut. Det kan tas ut hel eller gradert alderspensjon, og pensjonen kan kombineres fritt med arbeid uten at den avkortes.

Alderspensjonen skal levealdersjusteres. Det innebærer at en må arbeide noe lenger enn tidligere årskull for å få like høy årlig pensjon, dersom levealderen øker. Det ble også innført nye regler for regulering av alderspensjon. De vedtatte endringene bygger på to brede forlik i Stortinget i 2005 og 2007.

Reglene i folketrygden om fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering ble innført fra 1. januar 2011 og gjelder både for pensjon opptjent etter tidligere og nye opptjeningsregler. De nye opptjeningsreglene gjelder fullt ut fra og med 1963-kullet. Årskull til og med 1953-kullet får pensjonen beregnet etter de tidligere reglene, heretter kalt gamle opptjeningsregler. De nye opptjeningsreglene fases gradvis inn for årskullene 1954–1962. Disse «overgangskullene» får alderspensjonen beregnet dels etter gamle opptjeningsregler, og dels etter nye.

2.3 Tilpasningene i offentlig tjenstepensjon fra 2011

I Stortingets pensjonsforlik av 26. mai 2005 heter det at den endelige tilpasningen av offentlige tjenstepensjon til ny alderspensjon fra folketrygden skal skje gjennom forhandlinger mellom partene i offentlig sektor. Ved tariffoppgjøret i offentlig sektor inngikk partene 4. juli 2009 en avtale om tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor. For de lovfestede, offentlige tjenstepensjonsordningene ble avtalen i lønnsoppgjøret 2009 fulgt opp gjennom lover 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse og nr. 29 om endringer i lov om Statens pensjons-

kasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009), jf. Prop. 107 L (2009–2010). Endringene fikk virkning fra 1. januar 2011. I tariffoppgjøret våren 2010 ble det avtalt at regelverket for de tariffestede ordningene i kommunal sektor og i helseforetakene skulle justeres tilsvarende fra samme tidspunkt.

Offentlig tjenestepensjon ble videreført som en brutto, samordningspliktig pensjonsordning. Personer med aldersgrense 70 år kan ta ut samordnet tjenestepensjonen tidligst fra fylte 67 år, mens personer som har rett til tjenestepensjon før 67 på grunn av særaldersgrense, får samordnet tjenestepensjonen først ved fylte 67 år.

Tilpasningene fra 1. januar 2011 innebærer blant annet at alderspensjonen blir regulert på samme måte som i folketrygden. Alderspensjon under utbetaling og AFP reguleres i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Pensjonister som har fratrudd med alderspensjon før 67 år (etter særaldersgrense) eller som har AFP, får en samordnet pensjon fra 67 år og får pensjonsgrunnlaget oppregulert med lønnsveksten fra fratreden fram til 67 år. Rettighetene til dem som slutter i offentlig tjeneste før de har rett til pensjon (oppsatt pensjon), reguleres med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet.

Fra 1. januar 2011 blir alderspensjonen fra offentlig tjenestepensjonsordning levealdersjustert på samme måte som i folketrygden. Den enkelte kan kompensere for virkningen av levealdersjustering ved å utsette uttaket av tjenestepensjon, men pensjonen kan ikke bli høyere etter levealdersjustering enn før; brutto tjenestepensjon kan ikke bli høyere enn 66 prosent.

Samordningen av offentlig tjenestepensjon med alderspensjon fra folketrygden er tilpasset fleksibelt uttak, levealdersjustering og nye regler for regulering av pensjon. Samordningen skjer som om folketrygden tas ut samtidig med tjenestepensjonen og påvirkes derfor ikke av når alderspensjonen fra folketrygden er tatt ut.

Samordning av ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter de gamle reglene (kapittel 19) er også tilpasset fleksibelt uttak. Ektefellepensjonen samordnes med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 tidligst fra 67 år. Samordningsfradragene divideres ikke med forholdstall. Dersom det er tatt ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, samordnes ektefellepensjonen med den pensjon eller overgangsstønad etter folketrygdloven kapittel 17 som enken

eller enkemannen ville hatt rett til dersom vedkommende ikke hadde tatt ut alderspensjon.

2.4 Tilpasninger i offentlig tjenestepensjon fra 2021

Endringene i de offentlige tjenestepensjonsordningene fra 1. januar 2011 var første etappe i tilpasningen av offentlig tjenestepensjon til endringene i folketrygden fra 2011. I Prop. 61 L (2017–2018), jf. Innst. 343 L (2017–2018), ble det foreslått regler for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning med alderspensjon fra folketrygden for årskullene fra og med 1954-kullet. Det ble også foreslått regler for hvordan tjenestepensjonen skal levealdersjusteres i disse tilfellene. Proposisjonen ble lagt fram og behandlet etter at partene inngikk avtale om en ny offentlig tjenestepensjon. Deler av avtalen ble fulgt opp gjennom Prop. 61 L (2017–2018). Endringene, som er i samsvar med departementets forslag, framgår av lov 15. juni 2018 nr. 30. Reglene vil gjelde fra 2021 når 1954-kullet fyller 67 år.

De nye opptjeningsreglene i folketrygden innebærer at pensjonsopptjeningen akkumuleres i en pensjonsbeholdning. De nye reglene for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning med alderspensjon fra folketrygden er tilpasset disse nye opptjeningsreglene. De nye samordningsreglene gjelder delvis for årskullene 1954–1962, som får alderspensjon fra folketrygden etter både nye opptjeningsregler (folketrygdloven kapittel 20) og gamle regler (folketrygdloven kapittel 19). For årskull fra og med 1963-kullet gjelder de nye samordningsreglene fullt ut for all opptjening av tjenestepensjon i dagens bruttoordning.

Sentrale prinsipper som er nedfelt i regelverket for de eldre årskullene, er videreført også for yngre årskull. Samordning og levealdersjustering skal tidligst skje fra fylte 67 år. Dersom alderspensjonen fra folketrygden er tatt ut tidligere enn tjenestepensjonen, skal det samordnes som om pensjonene er tatt ut samtidig, slik at tjenestepensjonen ikke kompenserer for tidlig uttak av alderspensjon fra folketrygden.

Det er videreført samordningsfordeler også for yngre årskull ved at deler av beholdningen fra folketrygden er fritatt fra samordning. Det gis også et tillegg til tjenestepensjonen (netto kronebeløp) som sikrer at alle som får samordnet alderspensjonen fra tjenestepensjonsordningen med alderspensjon fra folketrygden, får utbetalt tjenestepensjon.

Med en ny offentlig tjenstepensjonsordning for dem som er født i 1963 eller senere, vil det på sikt ikke være behov for de samordningsreglene som ble vedtatt gjennom Stortingets behandling av Prop. 61 L (2017–2018), jf. lov 15. juni 2018 nr. 30. Samordningsreglene blir imidlertid en viktig del av beregningsreglene for årskull som skal omfattes av ny offentlig tjenstepensjon, men som før 2020 hadde tjent opp rettigheter i dagens bruttomodell. Samordningsreglene er også nødvendige for å beregne tjenstepensjonen til årskull som har få år igjen til pensjonering, og som fullt ut skal beholde dagens bruttoberegnete tjenstepensjon.

Prop. 61 L (2017–2018) hadde ikke forslag til bestemmelser om samordning av brutto ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden opp tjent med ny opptjeningsmodell.

2.5 Endringer i offentlig tjenstepensjon for årskull født fra og med 1963

Tredje mars 2018 ble det inngått en pensjonsavtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter som beskriver en ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor. Avtalen ble fulgt opp med lovforslag i Prop. 87 L (2018–2019). Gjennom Stortingets behandling av proposisjonen, jf. lovvedtak 72 (2018–2019), er det vedtatt en ny pensjonsløsning for årskull født fra og med 1963, jf. lov 21. juni 2019 nr. 26.

Den nye alderspensjonsordningen som skal gjelde fra og med 1963-kullet, omtales som påslagspensjon. Den nye alderspensjonen beregnes uavhengig av folketrygden og skal hverken samordnes mot andre ytelser eller avkortes mot inntekt. De nye ordningene fases inn fra 1. januar 2020.

Prop. 87 L (2018–2019) hadde ikke forslag til bestemmelser for hvordan behovsprøvd brutto ektefellepensjon skal reduseres mot egen alderspensjon for årskull som skal omfattes av den nye påslagspensjonen. Fleksibelt uttak av påslagspensjon kan skje fra 2025, når 1963-kullet fyller 62 år.

2.6 Behov for tilpasninger

Utbetalt beløp fra de bruttoberegnete ektefellepensjonene beregnes ved at bruttobeløpet først avkortes mot inntekt/forventet inntekt eller reduseres mot egen tjenstepensjon. Dette gjelder kun for de behovsprøvde ektefellepensjonene. Deretter samordnes den reduserte/avkortede bruttotytelsen med ytelser fra folketrygden. Brutto ektefellepensjon samordnes med pensjon til gjenlevende ektefelle (før 67 år), uføretrygd (før 67 år) og alderspensjon (fra 67 år).

For årskull født til og med 1953 er det vedtatt fullstendige regler både for hvordan ektefellepensjoner skal avkortes mot inntekt, reduseres ved egen tjenstepensjon og samordnes mot ytelser fra folketrygden, både før og fra 67 år. For årskull født til og med 1953 er det derfor ikke behov for tilpasninger.

For årskullene 1954–1962 er det fullstendige regler for hvordan ektefellepensjoner skal avkortes mot inntekt og reduseres ved egen tjenstepensjon. Det er også fullstendige regler for hvordan ytelsene skal samordnes med pensjon til gjenlevende ektefelle og uføretrygd fra folketrygden. Det er imidlertid ikke regler for samordning av ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden beregnet med ny opptjeningsmodell. Dette innebærer at det enten må etableres nye samordningsregler eller alternative regler for beregning av ektefellepensjon fra 67 år.

For årskull fra og med 1963, som omfattes av den nye påslagsordningen, er det ikke fullstendige regler for hvordan brutto ektefellepensjon skal reduseres ved egen alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen. De reglene som nå gjelder for reduksjon av ektefellepensjon mot egen alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen, er tilpasset at alderspensjonen er en bruttopensjon og først kan utbetales fra 67 år. Det er heller ikke regler for samordning av ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden. Årskull født fra og med 1963 får hele alderspensjonen fra folketrygden beregnet med ny opptjeningsmodell.

3 Gjeldende rett

3.1 Innledning

Dagens ektefellepensjoner fra offentlig tjenestepensjon kan deles i tre kategorier. Et hovedskille går mellom nettoberegnete og bruttoberegnete ytelser. De bruttoberegnete ektefellepensjonene kan igjen deles inn i to kategorier – såkalte behovsprøvde ektefellepensjoner og ikke-behovsprøvde ektefellepensjoner. De behovsprøvde ektefellepensjonene avkortes mot (forventet) inntekt og reduseres ved egen tjenstepensjon. De ikke-behovsprøvde ektefellepensjonene avkortes ikke mot inntekt, og de reduseres heller ikke ved egen tjenstepensjon. De ikke-behovsprøvde ektefellepensjonene har også gunstigere samordningsregler enn de behovsprøvde pensjonene. Dette avsnittet redegjør for kriteriene for å tilhøre de ulike kategoriene samt hvordan de forskjellige ektefellepensjonene blir beregnet.

3.2 Vilkår for rett til de ulike kategoriene av ektefellepensjon

Fra 1. januar 2001 ble det innført nettoberegnet ektefellepensjon. Da den nye beregningsmåten ble vedtatt i 2001, ble enkelte grupper unntatt fra reglene om nettoberegnet etterlattepensjon slik at de fortsatt var omfattet av bruttoberegnet etterlattepensjon. Dette gjaldt for de som er født før 1. juli 1950 og avdøde ektefelle var medlem i Pensjonskassen før 1. juli 2000. Det gjaldt også for kvinner som er gift med menn med medlemskap før 1. oktober 1976. Sistnevnte gruppe hadde rett til en bruttoberegnet ikke-behovsprøvd enkepensjon. Dette innebar at pensjonen ikke blir redusert for arbeidsinntekt og at det er gunstige samordningsregler mot pensjonen fra folketrygden. Da unntakene fra nettoberegnet ektefellepensjon ble vedtatt, var det kun enker etter menn med medlemskap før 1. oktober 1976 som hadde rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon.

Den 30. oktober 2007 ble det avsagt dom i EFTA-domstolen som konkluderte med at lov om Statens pensjonskasse § 34 første ledd andre punktum var i strid med likestillingsdirektivet og

artikkel 69 i EØS-avtalen. Et resultat av dommen var at det ble gjennomført likestilling for kvinner og menn for den del av pensjongivende tjenestetid som er opptjent etter 1. januar 1994, dvs. det tidspunktet da EØS-avtalen fikk virkning for Norge.

Bakgrunnen for saken var en endring av reglene om enke- og enkemannspensjon i lov om Statens pensjonskasse fra 1. oktober 1976. Enkemenn fikk fra da av ubetinget rett til pensjon, også i tilfeller hvor de ikke var forsørget av kvinnen. Det ble samtidig innført regler om reduksjon av enke- og enkemannspensjonene når gjenlevende hadde inntekt fra arbeid eller hadde alders- eller uførepensjon. Reglene om inntektsprøving ble ikke gjort gjeldende for kvinner som var gift med menn som ble medlem i pensjonsordningen før 1. oktober 1976. Disse fikk videreført en rett til enkepensjon hvor pensjonen ikke reduseres for arbeidsinntekt og egen alders- eller uførepensjon. De aktuelle kvinnene var også omfattet av særlige regler for samordning av tjenstepensjonen med pensjon fra folketrygden. EFTA-dommen slo fast at denne overgangsordningen for kvinner var i strid med EØS-avtalen artikkel 69.

EFTA-dommen ble fulgt opp i Ot.prp. nr. 101 (2008–2009) og Prop. 10 L (2009–2010). Gjennom behandlingen av forslagene ble det vedtatt at unntaket fra nettoberegnet ektefellepensjon i tilfeller der avdøde ble medlem av Pensjonskassen første gang før 1. oktober 1976 skal gjelde når gjenlevende ektefelle er født før 1. januar 1955 og ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010. Endringen innebar både en utvidelse og en innsnevring av unntaksbestemmelsen. Utvidelsen gjelder at også annen gjenlevende ektefelle enn enker etter menn omfattes. Innsnevringen var at unntaket nå kun omfatter gjenlevende som er født før 1. januar 1955 og hvor ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010. Før gjaldt unntaket for enker uavhengig av fødselsår. Innsnevringen ble kun gjort gjeldende for nye tilfeller, dvs. at de som mottok løpende bruttoberegnet ektefellepensjon ved lovens ikrafttredelse 1. februar 2010 fikk videreført retten til brutto ektefellepensjon. Fritaket fra inntektsprøving mv. for annen gjenlevende ektefelle enn

enker etter menn gjaldt kun for tjenestetid opptjent etter 1. januar 1994 (tidspunktet da EØS-avtalen fikk virkning for Norge).

Det er altså slik at gjenlevende som er født samme år kan ha tre forskjellige regler for ektefellepensjon avhengig av når de ble enker/enkemenn, når avdødes medlemskap startet og når ekteskapet ble inngått. Dette er nettoberegnet ektefellepensjon, behovsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon og ikke-behovsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon.

Bruttoberegnet ektefellepensjon gjelder følgende grupper:

- Når medlemmet døde før 1. januar 2001.
- Når medlemmet døde mellom 1. januar 2001 og 1. februar 2010 og gjenlevende er enke eller enkemann etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976, og ellers når gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000.
- Når medlemmet døde etter 31. januar 2010 og gjenlevende ektefelle er født før 1. januar 1955 og avdøde ble medlem første gang før 1. oktober 1976 og ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010, og ellers når gjenlevende ektefelle er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000.

Ektefellepensjonen blir ikke behovsprøvd for enker etter menn som ble medlem første gang før 1. oktober 1976 og for annen gjenlevende ektefelle etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976 for tjenestetid opptjent etter 31. desember 1993.

Hovedvekten av dem med rett til brutto ektefellepensjon som er født fra og med 1954, gjelder altså tilfeller der dødsfallet har skjedd før 2010. Ettersom kvinner statistisk sett lever lenger enn menn, og kvinner statistisk sett er yngre enn menn når ekteskap inngås, vil et klart flertall være kvinner. Overgangsreglene forsterker kjønnsdimensjonen og innebærer at det er klart flere kvinner blant de som har rett til bruttoberegnet ektefellepensjon, særlig fra og med 1955-kullet og særlig for de ikke-behovsprøvede rettighetene.

For å belyse omfanget av mottakere har departementet innhentet opplysninger fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal Landspensjonskasse (KLP). Det vil også være mottakere i andre offentlige tjenestepensjonsordninger.

Tabell 3.1 viser antall personer med rett til brutto ektefellepensjon fra SPK og KLP etter fødselsår ved utgangen av 2018. Det er totalt 1202 personer som har rett til bruttoberegnete ektefel-

lepensjoner fra SPK eller KLP som er født fra og med 1954 (925 i SPK og 277 i KLP). Forskjellen i omfanget mellom SPK og KLP skyldes både at KLP hadde klart færre medlemmer enn SPK i 1976 og at KLP har en klart større andel kvinnelige medlemmer enn SPK.

I SPK har flertallet rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon mens det i KLP i hovedsak gjelder behovsprøvd ektefellepensjon. Forskjellene reflekter trolig at de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene i hovedsak gjelder enker mens de behovsprøvede i noe større grad gjelder enkemenn, og at det historisk har vært en klart større kvinneandel i kommunal sektor enn i statlig sektor.

Over halvparten av mottakerne er født i 1957 eller tidligere, og det er et jevnt fallende antall mottakere jo yngre årskull vi ser på. Det er likevel mottakere som er født tidlig på 1980-tallet.

3.3 Nettoberegnet ektefellepensjon

Nettoberegnet ektefellepensjon reguleres i lov om Statens pensjonskasse § 33. Full nettoberegnet ektefellepensjonen utgjør 9 prosent av pensjonsgrunnlaget til avdøde. Ved kortere medlemstid enn 30 år avkortes pensjonen med så mange 30-deler som mangler. Netto ektefellepensjon skal ikke samordnes med ytelser fra folketrygden eller reduseres på grunn av arbeidsinntekt, dvs. at de nettoberegnete ektefellepensjonene beregnes likt uavhengig av om gjenlevende er lønnsinntaker, mottar uførepensjon, gjenlevendepensjon eller alderspensjon fra folketrygden.

3.4 Ikke-behovsprøvd ektefellepensjon

Reglene for ikke-behovsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon framgår av lov om Statens pensjonskasse §§ 34–36. Bruttoberegnet ektefellepensjon utgjør 39,6 prosent (60 prosent av bruttosatsen på 66 prosent) av pensjonsgrunnlaget til avdøde ved full opptjening. Ved kortere medlemstid enn 30 år avkortes pensjonen med så mange 30-deler som mangler.

Pensjonen avkortes ikke mot inntekt, og den reduseres ikke ved egen tjenstepensjon, men pensjonen samordnes med gjenlevendepensjon, uføretrygd og alderspensjon fra folketrygden. Det er forskjellige samordningsregler avhengig av om ektefellepensjonen samordnes med gjenlevendepensjon, uføretrygd eller alderspensjon. Samord-

Tabell 3.1 Antall personer med rett til bruttoberegnet ektefellepensjon født fra og med 1954. KLP og SPK. Utgangen av 2018

Årskull	Behovsprøvd	Ikke-behovsprøvd	Totalt
1954	92	111	203
1955	89	90	179
1956	86	84	170
1957	72	52	124
1958	61	51	112
1959	49	29	78
1960	44	14	58
1961	35	13	48
1962	33	18	51
1963–1966	74	32	106
1967–1970	41	13	54
1971+	5	14	19
Sum	681	521	1 202

ningen påvirkes også av om gjenlevende har egen uførepensjon eller egen alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning.

Samordningsfradraget for gjenlevendepensjon fra folketrygden (slik pensjon ytes inntil fylte 67 år) er $\frac{3}{4}$ av folketrygdens grunnbeløp og 55 prosent av tilleggspensjonen til avdøde.¹ Dersom gjenlevendepensjonen fra folketrygden er redusert pga. forventet eller faktisk inntekt, skal samordningsfradraget for gjenlevendepensjonen reduseres i samme grad som gjenlevendepensjonen er redusert.

Fra 67 år samordnes ektefellepensjonen med alderspensjon fra folketrygden. Samordningsfradraget for alderspensjon fra folketrygden er også her $\frac{3}{4}$ grunnbeløp og 55 prosent av tilleggspensjonen til avdøde.² For de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene er det i midlertid en begrensning på samordningsfradraget for tilleggspensjonen ved at gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon skal skjermes fra samordning (fridelsprinsippet). Dette innebærer at samordningsfradraget i så godt som alle tilfeller blir klart lavere enn 55 prosent av avdødes tilleggspensjon, og i de fleste tilfeller er det i realiteten kun gjenlevendefordelen, dvs. økningen i alderspensjonen som følge av at

man får medregnet deler av avdødes opptjening i alderspensjonen, som samordnes.

Samordningsfradragene levealdersjusteres ikke, dvs. at brutto ektefellepensjon ikke kompenseres for at alderspensjonen fra folketrygden levealdersjusteres. Dersom det er tatt ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, samordnes ektefellepensjonene med den gjenlevendepensjonen eller overgangsstonaden gjenlevende ville hatt rett til dersom vedkommende ikke hadde tatt ut alderspensjon.

Samordningsreglene for uføretrygd fra folketrygden ble endret fra 1. januar 2015 da uførepensjon ble erstattet av uføretrygd. Samordningsfradraget for uføretrygden er fortsatt $\frac{3}{4}$ grunnbeløp, selv om uføretrygden ikke lenger er bygget opp av grunnpensjon og tilleggspensjon. Videre skal det gjøres fradrag for gjenlevendetillegg fra folketrygden (dvs. tillegget til uføretrygden).³

Dersom gjenlevende også mottar uførepensjon eller alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon, blir samordningsfradragene i ektefellepensjonen påvirket av dette. Når gjenlevende selv mottar alderspensjon eller uførepensjon fra offentlig tjenestepensjon, vil størstedelen av samordningsfradragene være trukket i egenpensjonen. Dette begrenser derfor samordningsfradragene i ektefellepensjonene, og utbetalt ektefellepensjon

¹ Samordningsloven §§ 22 nr. 2 og 23 nr. 1.

² Samordningsloven §§ 19 og 23 nr. 1 og nr. 2.

³ Samordningsloven § 19 og § 23 a tredje ledd.

øker sammenlignet med tilfeller hvor gjenlevende ikke har rett til egen alders- eller uførepensjon.

Når gjenlevende mottar egen alderspensjon, vil mesteparten av fradraget for grunnpensjonen allerede være trukket i alderspensjonen, og samordningsfradraget vil typisk kun være differansen mellom et ikke-levealdersjustert fradrag og et levealdersjustert fradrag.

Når gjenlevende mottar egen uførepensjon, skal det ikke gjøres fradrag i uføretrygden for $\frac{3}{4}$ G.⁴ Når uførepensjonen eller alderspensjonen er beregnet etter mindre enn full tjenestetid, skal det likevel gjøres fradrag for deler av $\frac{3}{4}$ G. Samordningsfradraget for $\frac{3}{4}$ G skal multipliseres med en brøk hvor telleren utgjør differansen mellom full tjenestetid og tjenestetiden i uførepensjonen eller alderspensjon og nevneren utgjør full tjenestetid.

Generelt skal fradragene i ektefellepensjonen settes ned forholdsmessig dersom ektefellepensjonen ikke er beregnet for full pensjonsgivende tjenestetid og når ytelsene fra folketrygden er gradert.

3.5 Behovsprøvd ektefellepensjon

Reglene for behovsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon framgår av lov om Statens pensjonskasse §§ 34–36. Full ektefellepensjon utgjør 39,6 prosent av pensjonsgrunnlaget til avdøde. Ved kortere medlemstid enn 30 år avkortes pensjonen med så mange 30-deler som mangler.

Ektefellepensjonen avkortes mot inntekt, den samordnes med gjenlevendepensjon, uføretrygd og alderspensjon fra folketrygden, og den reduseres dersom gjenlevende også har egen alderspensjon eller uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon. Det er forskjellige samordningsregler avhengig av om ektefellepensjonen samordnes med gjenlevendepensjon, uføretrygd eller alderspensjon.

Ektefellepensjonen avkortes mot faktisk og forventet inntekt. Pensjonen skal ikke reduseres når den faktiske eller forventede inntekten på årsbasis er mindre enn halvparten av grunnbeløpet i folketrygden. Pensjonen reduseres med 40 prosent av inntekt over halvparten av grunnbeløpet. Likestilt med arbeidsinntekt er dagpenger, sykepenger, stønad ved barns og andre nærstående sykdom, arbeidsavklaringspenger, svangrskapspenger, foreldrepenger og pensjonsytelser etter AFP-tilskottsloven. Har den gjenlevende ektefellen fylt 67 år, skal ektefellepensjonen ikke

avkortes med mindre gjenlevende faktisk har arbeidsinntekt.

Samordningsfradraget for gjenlevendepensjon fra folketrygden er $\frac{3}{4}$ grunnbeløp og 55 prosent av tilleggspensjonen til avdøde.⁵ Dersom gjenlevendepensjonen fra folketrygden er redusert på grunn av forventet eller faktisk inntekt skal samordningsfradraget for gjenlevendepensjonen reduseres i samme grad som gjenlevendepensjonen er redusert.

Fra 67 år samordnes ektefellepensjonen med alderspensjon fra folketrygden.⁶ Samordningsfradrag for alderspensjon fra folketrygden er $\frac{3}{4}$ G og 55 prosent av tilleggspensjonen til avdøde. For de behovsprøvde ektefellepensjonene er det ingen begrensning på samordningsfradraget for tilleggspensjonen slik det er for de ikke-behovsprøvde. Samordningsfradraget for tilleggspensjonen blir derfor normalt 55 prosent av avdødes tilleggspensjon. Dette er i de aller fleste tilfeller et klart høyere beløp enn gjenlevendefordelen i alderspensjonen fra folketrygden. Gjenlevendefordelen i alderspensjonen som skyldes at en er gjenlevende, dvs. utbetalt alderspensjon fratrukket den gjenlevendes egenopptjente alderspensjon. Det gjøres også fradrag for avdødes tilleggspensjon når gjenlevende ikke har en fordel av å få medregnet avdødes tilleggspensjon.

Hverken ektefellepensjonen eller samordningsfradragene i ektefellepensjonen levealdersjusteres. Dersom det er tatt ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, samordnes ektefellepensjonene med den gjenlevendepensjonen eller overgangstønaden gjenlevende ville hatt rett til dersom vedkommende ikke hadde tatt ut alderspensjon.

For de behovsprøvde ektefellepensjonene er samordningsfradraget for uføretrygden 50 prosent av den uføretrygden avdøde hadde eller ville hatt rett til.⁷ Samordningsfradraget skal likevel ikke være lavere enn differansen mellom avdødes minsteytelse beregnet med gjenlevendes sivilstand og 50 prosent av gjenlevendes egen uføretrygd. Er uføretrygden fra folketrygden gradert, skal fradraget settes ned forholdsmessig. Det samme gjelder hvis ektefellepensjonen er redusert for inntekt. Er begge ytelsene gradert eller redusert for inntekt, benyttes den laveste graden. Fradraget skal også settes ned forholdsmessig dersom ektefellepensjon ikke er beregnet for full pensjonsgivende tjenestetid.

⁵ Samordningsloven § 22 nr. 2 og § 23 nr. 1

⁶ Samordningsloven § 19 og § 23 nr. 1 og nr. 2

⁷ Samordningsloven § 23 a første ledd.

⁴ Forskrift 22. januar 2015 nr. 50.

Dersom gjenlevende også mottar uførepensjon eller alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon, reduseres ektefellepensjonen før den samordnes. Har den gjenlevende ektefellen alderspensjon, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes alderspensjoner.⁸ Avdødes alderspensjon regnes av samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som er lagt til grunn for ektefellepensjonen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i ektefellepensjonen.

Har den gjenlevende ektefellen uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes pensjoner. I beregningen legges det til grunn en beregnet alderspensjon for den gjenlevende ektefellen med samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som den midlertidige uførepensjonen eller uførepensjonen. Dersom den midlertidige uførepensjonen eller uførepensjonen er gradert, skal den beregnede alderspensjonen graderes tilsvarende.

Når gjenlevende selv mottar alderspensjon eller uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon, vil ektefellepensjonen være redusert før den samordnes. At gjenlevende mottar en egen alderspensjon eller uførepensjon påvirker også samordningen av ektefellepensjonen ved at størstedelen av samordningsfradragene vil være trukket i egenpensjonen. Samordningsfradraget vil da typisk kun være differensen mellom et ikke-levealdersjustert fradrag og et levealdersjustert fradrag. Også mesteparten av fradraget for tilleggspensjonen vil være trukket i egenpensjonen slik at restfradraget typisk reduseres til gjenlevendefordelen i alderspensjonen.

Når gjenlevende mottar egen uførepensjon, skal samordningsfradraget for uføretrygden begrenses til gjenlevendetillegget til uføretrygden.⁹ Når uførepensjonen eller alderspensjonen er beregnet etter mindre enn full tjenestetid, skal det likevel gjøres fradrag for deler av avdødes uføretrygd. Fradraget skal begrenses til summen av gjenlevendetillegget multiplisert med tjenestetids-

brøken i uførepensjonen eller alderspensjonen og 50 prosent av avdødes uføretrygd multiplisert med en brøk hvor telleren utgjør differansen mellom full tjenestetid og tjenestetiden i uførepensjonen eller alderspensjon og nevneren utgjør full tjenestetid.

Generelt skal fradragene i ektefellepensjonen settes ned forholdsmessig dersom ektefellepensjonene ikke er beregnet for full pensjonsgivende tjenestetid og når ytelsene fra folketrygden er gradert.

I mange tilfeller vil gjenlevende delvis motta ytelser fra folketrygden og delvis motta lønnsinntekt, for eksempel kan den gjenlevende være 50 prosent ufør og 50 prosent arbeidsfør med lønnsinntekt, eller gjenlevende kan motta en gradert alderspensjon i kombinasjon med inntekt. I slike tilfeller skal ektefellepensjonene først reduseres for inntekt og eventuelt reduseres for egenpensjon fra offentlig tjenstepensjon, og deretter skal ektefellepensjonene samordnes. Samordningsfradragene skal da settes ned med den laveste utbetalingsgraden av ektefellepensjonen og folketrygdytelsen. Dersom for eksempel uføretrygden, på grunn av lønnsinntekt utbetales med 50 prosent og ektefellepensjonen, på grunn av lønnsinntekt er avkortet til 60 prosent, skal samordningsfradragene settes ned med 50 prosent.

Det vises til avsnitt 9.2 hvor egenskapene til dagens samordningsregler illustreres gjennom eksempelberegninger.

3.6 Kombinasjon av ikke-behovsprøvd og behovsprøvd ektefellepensjon

Regelverket for å beregne brutto ektefellepensjoner kompliseres ytterligere ved at enkelte får ektefellepensjonen delvis beregnet som en ikke-behovsprøvd bruttoytelse og delvis som en behovsprøvd bruttoytelse. Dette knytter seg til utvidelsen som skjedde i 2010 som følge av dom i EFTA-domstolen, se avsnitt 3.2 ovenfor. Da skal deler av ektefellepensjonen være gjenstand for reduksjonen ved inntekt, og ektefellepensjonen skal samordnes etter to forskjellige samordningsregimer.

⁸ SPK-loven § 35.

⁹ Forskrift 22. januar 2015 nr. 50.

4 Høring

Arbeids- og sosialdepartementet sendte 20. desember 2019 på høring et lovforslag om å innføre nettoberegnet ektefellepensjon fra offentlig tjenestepensjon fra 67 år for årskull som er født fra og med 1954.

Høringsnotatet ble offentliggjort på departementets hjemmeside, slik at det var allment tilgjengelig. Fristen for merknader ble satt til 14. februar 2020. Høringsnotatet ble dessuten sendt direkte til de følgende instansene:

Departementene

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Finanstilsynet
Statens pensjonskasse
Statens Seniorråd
Statistisk sentralbyrå
Trygderetten

Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Den Norske Aktuarforening
Finans Norge
Forsvar offentlig pensjon
Forsvarets seniorforbund
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Gabler AS
Hovedorganisasjonen Virke
Kommunal Landspensjonskasse
KS
KS Bedrift
Landsforbundet for offentlige pensjonister
Landsorganisasjonen i Norge
LO-Kommune
LO-stat
NITO
Norsk Pensjon AS
Næringslivets Hovedorganisasjon

Oslo kommune
Oslo Pensjonsforsikring AS
Pensjonistforbundet
Pensjonskasseforeningen
Pensjonskontoret
Pensjonsordningen for apotekvirksomhet
Pensjonsordningen for sykepleiere
Pensjonstrygden for fiskere
Pensjonstrygden for sjømenn
Regnskap Norge
Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO)
Senior Norge
Seniorennes Fellesorganisasjon
Senter for seniorpolitikk
Uføres Landsorganisasjon
Unio
YS

Følgende instanser har hatt realitetsmerknader til forslagene som ble sendt på høring:

Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Gabler AS
Kommunal Landspensjonskasse
Landsforbundet for offentlige pensjonister
LO-Kommune
LO-Stat
Oslo Pensjonsforsikring AS
Pensjonistforbundet
Statens pensjonskasse
Unio
YS

Til sammen har altså 12 instanser avgitt realitetsuttalelser til høringsnotatet. LO Kommune, LO Stat, Unio og YS har levert en felles høringsuttalelse, heretter omtalt som Organisasjonene.

5 Forslagene i høringsnotatet

5.1 Overgang til nettberegnet ektefellepensjon

I høringsnotatet foreslo departementet å beregne ektefellepensjonen direkte som en nettoytelse, uavhengig av ytelsen fra folketrygden, i istedenfor å utforme nye samordningsregler mot ny opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden. Departementet pekte på at det vil være uheldig å ytterligere komplisere regelverket for å beregne ektefellepensjoner med et nytt sett med kompliserte samordningsregler.

Departementet foreslo at ektefellepensjon fra 67 år skal erstattes av nettberegnet ektefellepensjon for den delen av folketrygden som er opptjent med ny opptjeningsmodell. Hensikten med forslaget var å unngå ytterligere kompleksitet.

5.2 Dimensjonering

Det er store nivåforskjeller i utbetalt beløp mellom de ulike kategoriene av ektefellepensjoner. I høringsnotatet pekte departementet på argumenter både for og mot at ytelsen som skal erstatte bruttberegnet ektefellepensjon kan differensieres mellom de som har rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon og de som har rett til behovsprøvd ektefellepensjon.

Departementet viste i høringsnotatet til at de behovsprøvede ektefellepensjonene i gjennomsnitt utgjør om lag 60 prosent av netto ektefellepensjon. Departementet foreslo likevel at satsen på ytelsen som skal erstatte bruttberegnete ektefellepensjoner ikke skulle være lavere enn den satsen som gjelder for de som i dag har nettberegnet ektefellepensjon, dvs. 9 prosent av pensjonsgrunnlaget ved full opptjeningsstid i tjenstepensjonsordningen.

De ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene, etter samordning, er gjennomgående klart høyere enn både de behovsprøvede og de nettberegnete ektefellepensjonene. Departementet foreslo at ytelsen som skal erstatte bruttberegnet ikke-behovsprøvd ektefellepensjon skulle være det

dobbelte av ordinær sats, altså en sats på 18 prosent.

5.3 Innfasing

Departementet foreslo i høringsnotatet at innfasingen av nye regler skal skje ved at de som i utgangspunktet har en bruttberegnet ektefellepensjon og som er født fra og med 1954, fra 67 år får deler av ektefellepensjonen beregnet som en nettoytelse. Andelen som blir beregnet som en nettoytelse vil da tilsvare andelen av alderspensjonen fra folketrygden som er beregnet med ny opptjeningsmodell. Dvs. at 1954-kullet får 1/10 av ektefellepensjonen beregnet som en nettoytelse og 9/10 beregnet som en bruttoyttelse som samordnes etter gjeldende regler, 1955-kullet får 2/10 beregnet som en nettoytelse og 8/10 beregnet som en bruttoyttelse osv. Med en slik innfasing vil en unngå ytterligere sett med kompliserte samordningsregler, og en vil også unngå at det blir store forskjeller mellom påfølgende årskull. For overgangskullene 1954–1962 vil dette bety at det gjøres to beregninger: En bruttberegning som samordnes som om all opptjening hadde skjedd etter gamle opptjeningsregler i folketrygden og en nettberegning. De to delene veies sammen med de samme vektene som benyttes for alderspensjon fra folketrygden.

5.4 Ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963

Ektefellepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning reduseres før den samordnes dersom gjenlevende har egen alderspensjon eller uførepensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning. Har den gjenlevende ektefellen alderspensjon, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes alderspensjoner. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i ektefellepensjonen.

Årskull som er født fra og med 1963 kan ta ut alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon fleksibelt fra 62 år. Dersom ektefellepensjonen fra 67 år er en nettoytelse, er en slik begrensingsregel ikke relevant.

Fram til 67 år vil det imidlertid fortsatt være mottakere av en brutto ektefellepensjon, også for mottakere født i 1963 eller senere. Årskull som er født fra og med 1963 kan ta ut tjenstepensjonen fleksibelt fra 62 år. Årlig pensjon blir lavere ved tidlig uttak og høyere ved utsatt uttak etter nøytrale prinsipper. Den enkelte bærer altså selv kostnaden ved å ta ut tjenstepensjonen tidlig. Departementet viste i høringsnotatet til at fleksibelt uttak tilsier at ektefellepensjonen ikke skal reduseres ved uttak av alderspensjon fra offentlig tje-

nestepensjon før 67 år. Departementet foreslo derfor at ektefellepensjonen ikke skal reduseres ved mottak av fleksibel alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon, dvs. alderspensjon som gis etter lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 a.

Medlemmer som fratrer en stilling med særaldersgrense kan motta en usamordnet bruttoberegnet alderspensjon fram til 67 år. Tidligpensjonen er ikke nøytralt utformet, og den kan ikke mottas samtidig med fleksibel offentlig tjenstepensjon. Departementet foreslo i høringsnotatet at ektefellepensjonen skal reduseres ved mottak av egen alderspensjon som gis etter særaldersgrense, dvs. alderspensjon som gis etter lov om Statens pensjonskasse kapittel 5.

6 Høringsuttalelsene

6.1 Overgang til nettberegnet ektefellepensjon

Høringsinstansene støtter i all hovedsak overgang til nettberegnet ektefellepensjon og viser til at dette er klart enklere enn å etablere nye samordningsregler.

Statens pensjonskasse (SPK) uttaler at de støtter forslaget om at regelverket for brutto ektefellepensjoner fra fylte 67 år ikke tilpasses ny alderspensjon fra folketrygden ved å etablere nye samordningsregler, men at det heller innføres nettberegnet ektefellepensjon fra fylte 67 år. SPK støtter også at det ikke etableres noen garantibestemmelse og viser til at en eventuell garantibestemmelse ville motvirket forenklingen en ønsker å oppnå.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) uttaler at reglene for å beregne ektefellepensjon fra offentlig tjenstepensjon, og fastsettelse av fra-drag for folketrygden, allerede er komplisert, og at en ytterligere komplisering av regelverket er uheldig. KLP ser det derfor som hensiktsmessig at regelverket blir enkelt å praktisere og forstå. KLP støtter departementets forslag om å innføre nettberegnete ytelser fra 67 år.

Gabler bemerker at det er uheldig at NOU 2017:3 *Folketrygdens ytelser til etterlatte – Forslag til reform* ikke er behandlet ennå. De viser til at dersom det vedtas endringer i folketrygdens ytelser til etterlatte langs de linjer som foreslås av utvalget, kan dette i sin tur få konsekvenser for ektefellepensjoner i offentlige tjenstepensjonsordninger. De skriver at det dermed ikke er usannsynlig at det vil bli en ny runde med regelverksendringer for gruppen som lovforslaget gjelder. Gabler ser at tidsløpet krever at disse reglene må «vedtas i et eget løp, uavhengig av hvilken langsiktig løsning man får i folketrygden». De påpeker likevel at departementets forslag er en ad hoc løsning i påvente av en helhetlig gjennomgang av etterlatteytelsene.

Gabler viser videre til at regelverket, også med departementets forslag, vil være svært komplisert og pedagogisk krevende å formidle til pensjonsmottakerne, særlig for overgangskullene 1954–

1962. De viser imidlertid til at alternativet, å innføre nye samordningsregler for alderspensjon beregnet etter ny opptjeningsmodell, trolig ville vært enda mer komplisert enn å innføre nettberegnete ytelser.

Oslo Pensjonsforsikring AS (OPF) deler departementets vurdering vedrørende behovet for å gjøre tilpasninger i dagens regelverk for bruttberegnete ektefellepensjoner. OPF støtter departementets standpunkt om å unngå innføring av nye kompliserte samordningsregler. De viser til at det er vanskelig å se for seg løsninger som vil kunne opprettholde brutto ektefellepensjoner samordnet med ny folketrygd, uten at dette vil være tilnærmet umulig å praktisere. OPF skriver at en eventuell slik løsning vil måtte kreve en stor grad av detaljering, samt uforholdsmessig mye administrasjon. OPF skriver at det er vanskelig å se for seg gode systemtekniske løsninger for slik samordning, og at det ville vært særdeles vanskelig å kommunisere på en god og forståelig måte. Etter OPFs syn fremstår den foreslåtte løsningen med å innføre nettberegnete ytelser som godt egnet til å ivareta målet om forenkling av regelverket. OPF støtter derfor departementets forslag.

Arbeidsgiverforeningen Spekter gir sin tilslutning til at brutto ektefellepensjon erstattes av nettberegnet ektefellepensjon fra 67 år. De viser til at reglene for samordning av brutto ektefellepensjon er svært komplisert og skriver at overgang til nettberegnete ytelser vil forenkle vesentlig. Spekter viser videre til at det senere kan bli foretatt endringer i folketrygdens ytelser til etterlatte som innebærer at det blir behov for ytterligere justeringer av ektefellepensjonene i de offentlige tjenstepensjonsordningene.

LO, Unio og YS (Organisasjonene) uttaler at de ser at samordning mot ny alderspensjon fra folketrygden vil medføre komplikasjoner i et allerede komplisert regelverk. De vedkjenner at samordning mot ny alderspensjon nødvendigvis også må ha andre egenskaper enn samordning mot alderspensjon etter gamle regler. Organisasjonene er enige i at hensynet til å lage forståelige regler, samt hensynet til rettsikkerhet og forutberegne-

lighet for pensjonistene, tilsier at det innføres en nettoytelse.

Akademikerne ser at det av hensyn til et mindre komplisert regelverk og fordi det vil være tilnærmet umulig å utforme nye samordningsregler, kan være behov for å gå over til innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon fra fylte 67 år for årskull født 1954 eller senere. Akademikerne uttaler at det er positivt at en overgang til nettoberegnet ektefellepensjon vil gi større grad av likebehandling mellom ulike grupper gjenlevende med samme alder.

Pensjonistforbundet støtter forslaget om nettoberegnet ektefellepensjon forutsatt at det suppleres med en sikringsordning som sikrer at pensjonsnivået ikke blir lavere enn beregningen av ektefellepensjon etter gamle regler, dvs. samordnet med gammel folketrygd. Pensjonistforbundet mener at det høyeste beløpet av nettoberegnet ektefellepensjon og bruttoberegnet etter samordning med gammel folketrygd bør komme til utbetaling. De viser til at årskullene 1954–1962 uansett skal få delvis beregning etter gamle regler og at en sikringsordning derfor ikke medfører behov for ytterligere beregninger. Personer født i 1963 og senere har kun ny opptjeningsmodell i folketrygden. Pensjonistforbundet mener likevel at også personer født fra og med 1963 bør gis samme sikringsbestemmelse ved at det gjøres en hypotetisk beregning av alderspensjon etter gammel opptjeningsmodell. Pensjonistforbundet støtter ikke omgjøring til nettoberegnet ektefellepensjon uten en sikringsordning som gir minst like høy ytelse som tidligere.

Landsforbundet for offentlige pensjonister (LOP) mener at høringsnotatet gir minimalt med informasjon om hvordan virkningen av forslagene påvirker de ulike mottakergruppene. LOP skriver at de finner det kritikkverdig at departementet legger fram et høringsnotat med viktige endringsforslag uten at det presenteres beregninger som viser hvordan de ulike grupper av berørte pensjonister vil merke konsekvensene. De synes det er vanskelig å se at å sette opp samordningsregler ut fra ny folketrygdmodell er mer komplisert enn for gammel modell. LOP synes å forstå endringsforslagene som at departementet ønsker å spare seg selv og de aktuelle leverandørene for arbeid, heller enn å prioritere hensynet til pensjonsmottakerne og deres organisasjoner. LOP mener at endringsforslagene er for dårlig utredet og uten beregninger som beskriver effektene av forslagene. De ber om at slike analyser igangsettes og at forslagene sendes på ny høring når resultatene foreligger.

6.2 Dimensjonering

SPK støtter at det blir ulike satser for ikke-behovsprøvd og behovsprøvd ektefellepensjon, selv om dette medfører behov for systemutvikling, men uttaler seg ikke direkte om nivået på satsene.

KLP skriver at det ikke er mulig å vurdere nivåene opp mot eventuelle nye samordningsregler ettersom det ikke er skissert noen løsning for slik samordning. *KLP* viser til at statistikken over utbetalte beløp som er gjengitt i høringsnotatet gjelder forskjellige personer og ikke er en sammenligning av hva en brutto ektefellepensjon ville utgjort om den ble gjort om til en nettoytelse for samme person. *KLP* har utarbeidet egne beregninger med utgangspunkt i 1948-kullet som viser hvilken pensjon de har med dagens regler sammenlignet med hva de ville fått med en netto ektefellepensjon på hhv. 9 prosent og 18 prosent.

Blant alle de behovsprøvede ektefellepensjonistene som er født i 1948 og som har reduksjon pga. egenpensjon, ville over 97 prosent fått økt utbetaling med overgang til nettoberegnet ektefellepensjon med en sats på 9 prosent (81 prosent får utbetalt null ektefellepensjon etter gjeldende regler). Samlet utbetaling for denne gruppen ville økt med om lag 414 prosent ved overgang til nettoberegnet ektefellepensjon.

Blant dem som mottar ikke-behovsprøvd ektefellepensjon, får om lag 75 prosent en høyere ytelse etter dagens regelverk enn de ville fått med en nettoytelse på 18 prosent, mens om lag 25 prosent ville fått en høyere ytelse med en nettoytelse. Samlet utbetaling for denne gruppen ville blitt redusert med om lag 32 prosent ved overgang til nettoberegnet ektefellepensjon. *KLP* har ikke hatt mulighet til å skille på om gjenlevende har egen pensjon eller ikke.

Gabler uttaler seg ikke direkte om nivået på satsene men bemerker at mange av de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonistene som i tillegg har egen tjenestepensjon i dag har store samordningsfordeler. De skriver at det i en del saker nesten ikke gjøres noe samordningsfradrag i ektefellepensjonen i det hele tatt, slik at kompensasjonsgraden er tett opp til bruttonivået på 39,6 prosent. De skriver at en reduksjon fra 39,6 prosent til 18 prosent fra 67 år representerer en ikke ubetydelig verdiforringelse som ventelig vil kunne danne grobunn for konflikter. *Gabler* skriver videre at disse samordningsfordelene ikke er særlig godt begrunnet og at en god del får et samlet nivå på ytelsene som overgår hva de noen gang har tjent mens de har vært i yrkesaktivitet. *Gabler* viser til at dette understreker at «ektefellepensjo-

nen i offentlige tjenestepensjonsordninger i dag fremstår som en utidsmessig ytelse som er lite tilpasset endringene i yrkes- og samlivsmønster de siste 40–50 år».

OPF registrerer at departementet har foreslått to forskjellige satser og utaler at satsene framstår godt egnet til å ivareta de formål departementet har angitt for de foreslåtte lovendringene. OPF har ikke gjort nærmere beregninger av konkrete utslag av departementets forslag, men antar, på bakgrunn av de foreslåtte satsenes sjablongmessige innretning, at disse vil kunne ha noen uforutsette utslag på individnivå. OPF mener likevel ikke at dette bør veie tyngre enn hensynet til å ha et enklere, mer oversiktlig og gjennomgående forutsigbart regelverk.

Arbeidsgiverforeningen Spekter skriver at de gir sin tilslutning til at nettoytelsen blir ordinær sats (9 prosent) for de som i dag har behovsprøvd ektefellepensjon og dobbel sats (18 prosent) for de som i dag har ikke-behovsprøvd ektefellepensjon.

Organisasjonene støtter ulike satser for ikke-behovsprøvd og behovsprøvd ektefellepensjon. Organisasjonene uttaler at satsen på ytelsen for de behovsprøvede ektefellepensjonene bør settes lik den satsen som gjelder for de som i dag får nettoberegnet ektefellepensjon. Selv om enkelte vil få en lavere ytelse enn i dag, vil flertallet få en noe høyere ytelse. For de fleste vil nye regler bare gjelde deler av beregningen. Organisasjonene uttaler at generelt vil nettoytelse etter ordinær sats, dvs. på 9 prosent, ivareta pensjonsnivåene for de med behovsprøvd ektefellepensjon.

Organisasjonene uttaler at forslaget om dobbel sats for de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene ser ut til å medføre en stor nedgang for enkelte pensjonister.

Organisasjonene uttaler at det er et paradoks at de ikke-behovsprøvede ytelsene gir størst utbetaling til etterlatte ektefeller som har egen inntekt og egenopptjent tjenestepensjon. Men disse har, etter organisasjonenes syn, like fullt en rettsposisjon som er vernet av Grunnloven § 97. Organisasjonene uttaler at de ikke ser at det er noen tungtveiende samfunnsinteresser i veien for å erstatte dagens ikke-behovsprøvede ektefellepensjon med en høyere nettosats som bedre ivaretar retten til løpende pensjon. Forslaget om dobbel sats er etter organisasjonenes syn ikke tilstrekkelig for å ivareta de enkeltpersoner som opplever størst reduksjon, og heller ikke denne gruppen som helhet. Organisasjonene ber derfor departementet om å øke den foreslåtte satsen for de som har ikke-behovsprøvd ektefellepensjon og antyder

at et passende nivå kan være trippel av ordinær sats.

Akademikerne stiller spørsmål ved forslaget til presentsatser for de som har bruttoberegnet behovsprøvd og ikke-behovsprøvd ektefellepensjon. De mener satsene bør forhøyes for å sikre at ingen berørte pensjonsmottakere vil motta lavere samlet pensjon enn hva de i dag har rett til. Akademikerne viser til at departementet, av hensyn til å unngå kompleksitet, ikke foreslår noen garantibestemmelse og mener at ressurser som bespares ved å lovfeste et enklere regelverk bør brukes til økte satser.

6.3 Innfasing

De høringsinstansene som har uttalt seg om hvordan nettoberegnet ektefellepensjon skal fases inn, synes å støtte forslaget om at nettoberegnet ektefellepensjon skal fases inn i takt med ny opptjeningsmodell i folketrygden.

SPK påpeker at metoden for innfasing av netto-pensjon er gjenkjennelig i forhold til innfasingen av samordningen for alderspensjon for årskullene fra 1954 til 1962. *SPK* skriver at dette vil gjøre det enklere med tanke på informasjon til dem som omfattes av endringene.

Gabler uttaler seg ikke direkte om innfasingen, men viser til at beregningene for overgangskullene, 1954–1962 kullene, kan bli «temmelig innviklede». De viser til at dette særlig gjelder for ektefellepensjonister som fikk rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon som følge av EFTA-dommen. *Gabler* viser til at dersom avdøde hadde medlemstid både før og etter at Norge ble medlem av EØS, har ektefellepensjonen i disse tilfellene allerede i dag en delt beregning. Ektefellepensjonister i denne kategorien vil med lovforslagene fra 67 år få en firedelt beregning. *Gabler* viser videre til at dersom avdøde mottok pensjon ved dødsfallet som var beregnet etter to ulike beregningsgrunnlag, blir pensjonsberegningen åttedelt.

6.4 Ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963

De fleste høringsinstansene som har uttalt seg om forholdet mellom ektefellepensjon og uttak av egen alderspensjon før 67 år for årskull født fra og med 1963, støtter forslagene. Både *SPK*, *KLP*, *OPF*, *Gabler*, og *Organisasjonene* uttrykker at de

støtter forslagene om at fleksibelt uttak av alderspensjon før fylte 67 år ikke skal medføre reduksjon i ektefellepensjonen og at mottak av alderspensjon fra stilling med særaldersgrense skal, som i dag, medføre reduksjon i ektefellepensjonen.

Den eneste høringsinstansen som eksplisitt ikke støtter forslagene, er LOP. LOP skriver:

«Det er bare for uttak før 67 år at den ikke-behovsprøvde bruttopensjonen konverteres til nettoppensjonen på 18 % av pensjonsgrunnlaget mot i dag 9 %. For uttak ved alder 67 og senere skal en fortsatt bruke dagens sats på 9 prosent. Det fører til at de med ikke behovsprøvd etterlattepensjon vil komme merkbart svakere ut dersom de tar ut pensjonen ved alder 67 eller senere.»

6.5 Andre merknader til høringsnotatet

Enkelte høringsinstanser (*Organisasjonene* og *LOP*) peker på at høringsnotatet i for liten grad synliggjør konsekvensene av lovforslagene for den enkelte. Organisasjonene skriver at det er en svakhet ved høringsnotatet at konsekvensene av lovforslaget ikke er utredet på individnivå. De viser til at konsekvensene er beskrevet overfor ektefellepensjonistene som gruppe, men at i hvilken grad endringene griper inn overfor enkeltindivider ikke er eksemplifisert og i liten grad vurdert. Organisasjonene uttaler videre at det hadde vært enklere å ta stilling til de grunnlovsmessige sidene dersom utredningen viste konsekvenser på individnivå.

Kvinner er overrepresenterte blant mottakerne av ektefellepensjon. *Organisasjonene* uttaler at det ser ut til at departementet mener at endringene ikke har uheldige likestillingsmessige konsekvenser fordi de medfører større likebehandling mellom aldersgrupper. Organisasjonene er uenige i en slik vurdering.

7 Vurdering av forslagene i lys av Grunnlovens § 97

I høringsforslaget mente Arbeids- og sosialdepartementet at forslaget om konvertering av brutto-beregnet ektefellepensjon til nettberegnet pensjon ved 67 år var innenfor rammen av Grunnloven § 97 om at lover ikke skal gis med tilbakevirkende kraft. Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet ble også bedt om å foreta en vurdering, og nedenfor følger et sammendrag av vurderingen de har gitt.

Som utgangspunkt for gjennomgangen, viser de til sine tidligere uttalelser og relevant rettspraksis. I en uttalelse fra 2009 om grunnlovsvernet for ektefellepensjon fra offentlig tjenestepensjon legges det til grunn at vurderingen må bygge på den såkalte Borthen-normen, det vil si en vurdering av om det foreligger «klart urimelig eller urettferdig» tilbakevirkning.

Først drøftes stillingen for dem som mottar løpende ektefellepensjon. Hvis forholdene ellers er like, skal det mindre til før det for denne gruppen foreligger «klart urimelig eller urettferdig» tilbakevirkning enn for personer som ennå ikke mottar ektefellepensjon. Gruppen deles i tre kategorier:

1. De som mottar behovsprøvd ektefellepensjon
2. De som mottar ikke-behovsprøvd ektefellepensjon, men som ikke mottar egen tjenestepensjon
3. De som mottar ikke-behovsprøvd ektefellepensjon, og som mottar egen tjenestepensjon

Det er kategori 3 som reiser de vanskeligste spørsmålene, og i gjennomgangen drøftes følgende forhold:

- Rettsposisjonens karakter og grunnlaget for forventningen om vern mot inngrep
- Inngrepets art og omfang
- Hvor plutselig rammer inngrepet
- De samfunnmessige behovene for å kunne endre på regelverket.

Til det første forholdet vil det at ektefellepensjonen er tilstått i seg selv skape grunnlag for innretelse. Pensjonen er imidlertid en avledet rett som har svakere vern enn medlemmets egen rett til pensjon. Ektefellepensjon er som utgangspunkt

ment å være et supplement til egen inntekt, inkludert pensjoner basert på egen opptjening. Det er av betydning at det uansett skal skje en ny beregning av pensjonen når den etterlatte blir 67 år som kan føre til økt eller redusert utbetaling. Sentralt i denne sammenheng er at det ikke er noe regelverk for samordning av brutto ektefellepensjoner med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20 (ny alderspensjon) for 1954-kullet og yngre kull. En kommer dermed uansett ikke unna at endringer må skje, noe som bidrar til at preget av tilbakevirkning dempes. Det har også betydning at ektefellepensjoner, både i folketrygden og i offentlig tjenestepensjon, i stadig større grad er ansett å være i utakt med samfunnsutviklingen.

I gjennomgangen av inngrepets art og omfang konstaterer Lovavdelingen at den foreslåtte endringen ikke endrer vilkårene for å få ektefellepensjon, men pensjonens størrelse. Inngrepets omfang må i prinsippet skje ved å sammenligne ytelsesnivået etter dagens regler med ytelsesnivået etter de foreslåtte reglene. Det er summen av ytelser fra ulike ordninger som er av interesse når grunnlovsmessigheten skal vurderes. Vurderingen kompliseres av at sammenligningsgrunnlaget ikke er gitt siden det ikke er regler for samordning av brutto ektefellepensjon med alderspensjon fra folketrygden etter folketrygdloven kapittel 20.

Dagens regler (bruttopenisjon) og de foreslåtte reglene (nettopensjon) har en felles kjerne ved at de tar utgangspunkt i avdødes pensjonsgrunnlag og opptjeningsår. Utfordringen når det gjelder grunnlovsspørsmålet er at nettoordningen bygger på et snevrere sett av kriterier for beregning enn det som i dag gjelder for bruttoordningen. Lovavdelingen viser til høringsnotatet hvor det framgår at nettberegnet ektefellepensjon på individnivå vil kunne bli både høyere og lavere enn brutto ektefellepensjon etter samordning, og at forskjellen i enkelttilfeller kan være relativt stor. Virkningen for årskullene født mellom 1954 og 1963 vil bli begrenset siden dette er årskull som fortsatt vil få deler av ektefellepensjonen fastsatt etter gjeldende regler gjennom innfasingens ordningen som er foreslått. Ved avveiningen er det

vesentlig at de nye reglene, på det generelle plan, opprettholder en fordelaktig stilling for dem som etter dagens regler er best stilt, ved den særskilte satsen for ikke-behovsprøvde ytelser.

Vurderingen må også ta hensyn til om inngrepet rammer plutselig, eller om den som rammes, må være forberedt på at endringer kan skje og eventuelt gis mulighet til å omstille seg. Med et innslagspunkt fra fylte 67 år, vil pensjonsmottakere født i 1963 fortsatt ha 10 år på å omstille seg før overgangen til en nettoberegnet ektefellepensjon. Personer i årskullene fra og med 1954 til og med 1962 skjermes gjennom innfasingsordningen som er foreslått. Personer som er født senere enn 1963, har tilsvarende lengre tid til omstilling. Dette bidrar både til å svekke preget av tilbakevirkning og til å gi de berørte mulighet til å tilpasse seg.

Samfunnsutviklingen og endringene i pensjonssystemene de siste 20 årene svekker forventningen om å skjermes mot endringer. Etterlatte av begge kjønn har lenge blitt forventet å skaffe seg inntekt og tjene opp pensjon på egen hånd, og lovgivningen om pensjoner har på en rekke punkter allerede tatt konsekvensen av et slikt endret syn. Det er i utgangspunktet et fullt legitimt hensyn å tilpasse lovgivningen til den alminnelige samfunnsutviklingen og de endringene i pensjonssystemet som ellers har skjedd de siste 20 årene. I dette tilfellet er det dessuten nødvendig å gi regler. Det konkrete forslaget er i stor grad båret fram av ønsket om å få til en enkel ordning. Som det framgår av høringsnotatet, er det nær umulig å utforme samordningsregler mot ny alderspensjon fra folketrygden som har de samme egenskapene som dagens samordningsregler.

Forenklingshensynet er relevant, særlig når regelverket fra før er så komplisert som det er. Lovavdelingen konstaterer imidlertid at det går en grense for hvor ulikt en omlegning som skjer av forenklingsgrunner, kan slå ut for ulike deler av den berørte gruppen, uten at det blir grunnlovsmessig problematisk.

Det er de mer ytterliggående utslagene av omlegningen som står i et problematisk forhold til Grunnloven § 97. Vurderingen er imidlertid vanskelig, siden Høyesterett ikke har hatt noe klart sammenlignbart tilfelle til vurdering. Lovavdelingen skriver:

«Utfordringen er etter vårt syn størst for noen av de eldre årskullene. For de eldste av årskullene fra og med 1954 til og med 1962 blir de negative virkningene av endringen i stor grad dempet gjennom innfasingsordningen. Perso-

ner født i 1963 vil i dag ha 10 år igjen til de fyller 67 år. Det er først og fremst for noen få årskull fra 1963 og utover at de negative virkningene av endringen vil ha full effekt, samtidig som den reelle muligheten for tilpasning til de endrede reglene er noe begrenset. For personer som hører til årskull som er vesentlig yngre enn 1963, tilsier muligheten for å kunne tilpasse seg den situasjonen som inntreffer ved fylte 67 år, at endringene bør kunne aksepteres uten å komme i konflikt med Grunnloven § 97.»

De mener en særlig bør være oppmerksom på eventuelle tilfeller hvor ektefellepensjonen kan ha fungert som den viktigste ytelsen til livsopphold, og dermed som en ytelse med fundamental betydning for sikring av inntekt og levestandard opp mot det tilvante. Samtidig erkjennes det, på bakgrunn av rettspraksis, at det vil være et spørsmål hvor langt det kreves at lovgiver fanger opp enkeltstående urimelige utslag av en lovendring.

Avslutningsvis, for gruppen etterlatte som i dag mottar ikke-behovsprøvd ektefellepensjon, og som mottar egen tjenestepensjon (kategori 3), uttales følgende:

«De forenklingsgrunnene som har båret frem hovedinnretningen av lovforslaget nå, og de innvendingene som taler mot alternative løsninger som ASD har drøftet, taler med styrke for at en holder fast ved den modellen for tilpasning av offentlige tjenestepensjoner til ny alderspensjon etter folketrygden som er valgt i høringsnotatet. Gitt at en holder fast ved den modellen som er skissert i høringsnotatet, bør tvil om grunnlovsmessigheten av de mest problematiske tilfellene kunne skje ved en økning av 18 %-satsen som høringsnotatet la til grunn. Hva som her er en tilfredsstillende sats, må nødvendigvis bero på et skjønn.»

Lovavdelingen drøfter så om overgangen fra behovsprøvd brutto ektefellepensjoner til nettoppensjoner (kategori 1), kan innebære klart urimelig eller urettferdig tilbakevirkning. På bakgrunn av høringsnotatet konstateres det at den foreslåtte overgangen til nettoberegning i hovedtrekk vil gi positive utslag for pensjonsmottakere som i dag mottar behovsprøvd pensjoner etter bruttoordningen, jf. uttalelsen om at de behovsprøvd ektefellepensjonene i gjennomsnitt utgjør om lag 60 prosent av netto ektefellepensjon. Ut fra styrken i grunnlovsvernet og de øvrige momentene som inngår i grunnlovsvurderingen, antar Lovavde-

lingen at eventuelle negative utslag for pensjonsmottakere i disse gruppene normalt vil være så små at spørsmålet om ulovlig tilbakevirkning etter Grunnloven § 97 ikke vil komme på spissen.

For pensjonister som mottar ikke-behovsprøvd brutto ektefellepensjon uten å motta egen tjenestepensjon (kategori 2), vil tapet være mindre enn for gruppen som har egen tjenestepensjon. Dersom det skulle vise seg at det innen denne kategorien finnes personer som opplever inngrep som ut fra omfang og øvrige omstendigheter er sammenlignbare med tilfeller i kategori 3 (ikke-behovsprøvd ektefellepensjon med egen tjenestepensjon) og som kan regnes som grunnlovsmessig problematiske, vil de grunnlovsmessige betenkelighetene også gjøre seg gjeldende for dem.

Uttalelsen tar til slutt opp gruppen som ennå ikke mottar ektefellepensjon. Det konstateres at disse ikke rammes av forslaget på en slik måte at det kommer i konflikt med Grunnloven § 97. I praksis omfatter spørsmålet bare 1954-kullet.

Dette kullet får på grunn av den foreslåtte innføringsordningen fra 67 år 1/10 av ektefellepensjonen beregnet som en nettoytelse og 9/10 beregnet som en bruttoytelse som samordnes etter gjeldende regler.

Arbeids- og sosialdepartementet viser til gjennomgangen av regelverket for ektefellepensjon som viser store forskjeller mellom ulike grupper. Forskjellene relaterer seg til alderen til gjenlevende, når dødsfallet skjedde, når ekteskapet ble inngått og når avdøde ble medlem. I dag kan flere av forskjellene bli oppfattet som lite velbegrunnet. Dette gjelder særlig reglene om ikke-behovsprøvd bruttoberegnet ektefellepensjon. Reglene her er utformet for en annen tid hvor kvinner som oftest ikke hadde egen arbeidsinntekt, men var forsørget av mannen. Etter hvert har kvinners deltakelse i arbeidslivet blitt en selvfølge, og i en slik situasjon passer ikke lenger reglene om ikke-behovsprøvd ektefellepensjon. Dette er etter departementets syn et viktig element i grunnlovs-vurderingen.

8 Departementets vurdering og forslag

8.1 Overgang til nettoberegnet ektefellepensjon

Reglene for samordning av brutto ektefellepensjon fra offentlig tjenstepensjon er noe av det mest kompliserte regelverket i pensjonssystemet. Regelverket vil kompliseres ytterligere dersom samordningsreglene også skal tilpasses innfasingen av ny alderspensjon fra folketrygden fra og med 1954-kullet. Det vil være tilnærmet umulig å utforme samordningsregler mot ny alderspensjon fra folketrygden som har de samme egenskapene som dagens samordningsregler. Det er derfor ikke til å unngå at personer som har rett på brutto ektefellepensjon og som delvis tjener opp alderspensjon i folketrygden etter nye opptjeningsregler, vil få andre pensjonsnivåer enn eldre årskull.

Departementet argumenterte i høringsnotatet for at det vil være uheldig å ytterligere komplisere regelverket for å beregne ektefellepensjoner med et nytt sett med kompliserte samordningsregler. Departementet argumenterte derfor for at det vil være bedre å beregne ektefellepensjonen uavhengig av ytelsen fra folketrygden. Når det uansett nødvendigvis vil måtte bli forskjellige beløp etter samordning med ny folketrygd, kom departementet til at det er mer hensiktsmessig at ektefelleytelsen beregnes direkte, uten å gå veien om samordning med ny folketrygd.

De fleste høringsinstansene har gitt uttrykk for at de støtter departementets vurdering i å erstatte bruttoytelsen med en nettoberegnet ytelse fra 67 år.

Pensjonistforbundet har uttrykt at de kun støtter forslaget om nettoberegnet ektefellepensjon forutsatt at det suppleres med en sikringsordning som sikrer at pensjonsnivået ikke blir lavere enn beregningen av ektefellepensjon etter gamle regler, dvs. samordnet med gammel folketrygd.

Departementet mener at sikringsordningen som *Pensjonistforbundet* skisserer, har flere uheldige sider. For det første vil det innebære et mer komplisert regelverk, og for det andre vil det innebære økte utgifter sammenlignet med dagens regelverk. Det viktigste argumentet mot en slik

sikringsordning er imidlertid at ny og gammel opptjeningsmodell i folketrygden har helt forskjellige egenskaper. Personer som ville fått relativt mye ektefellepensjon med gamle samordningsregler, ville ikke nødvendigvis fått like høy ektefellepensjon i en eventuell samordning mot ny folketrygd. Det blir derfor, slik departementet ser det, uheldig å beregne ektefellepensjonen som om folketrygden ikke var lagt om. Også de som mottar alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon, vil oppleve at tjenstepensjonen etter samordning blir forskjellig avhengig av om den samordnes med gammel eller ny folketrygd. Det har aldri vært aktuelt å beregne alderspensjonen fra offentlig tjenstepensjon som om folketrygden ikke var lagt om. Departementet mener at dette også må gjelde for ektefellepensjoner.

Landsforbundet for offentlige pensjonister (LOP) har uttrykt at høringsnotatet gir minimalt med informasjon om hvordan virkningen av forslagene påvirker de ulike mottakergruppene. LOP mener at endringsforslagene er for dårlig utredet og uten beregninger som beskriver effektene av forslagene. De ber om at slike analyser igangsettes og at forslagene sendes på ny høring når resultatene foreligger.

Departementet viser til at det ikke finnes samordningsregler for bruttoberegnet ektefellepensjon mot ny folketrygd og at det derfor ikke lar seg gjøre å beregne effektene av forslaget, sammenlignet med om det ikke gjøres endringer. Det synes som om LOP mener at det først burde etableres et helt nytt sett med samordningsregler, for deretter å sammenligne hvordan netto ektefellepensjon slår ut sammenlignet med et sett med samordningsregler som ikke er vedtatt. Slik departementet ser det vil dette være lite hensiktsmessig. Departementets hovedbegrunnelse for å innfase netto ektefellepensjon er at ny opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden har en helt annen oppbygging enn den gamle opptjeningsmodellen, og består av helt nye elementer. Den nye alderspensjonen fra folketrygden er utformet som en beholdning som omregnes til en ytelse ved hjelp av folketrygdens delingstall og er i liten grad egnet til å inngå som fradrag i en ikke

levealdersjustert bruttoytelse. Departementet kan ikke se at det er hensiktsmessig først å etablere nye samordningsregler for en ytelse som en i utgangspunktet vurderer å være dårlig egnet til å inngå som fradrag i en ikke levealdersjustert bruttoytelse, for deretter å sammenligne disse samordningsreglene med nettoberegnete ytelser.

Departementet viser til at de fleste høringsinstansene støtter forslaget om å innfase nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år og mener at det ikke har fremkommet tungtveiende momenter i høringen som tilsier en annen løsning. Departementet opprettholder derfor forslaget om at brutto ektefellepensjon skal erstattes av nettoberegnet ektefellepensjon fra 67 år for årskull født fra og med 1954.

Departementet har vurdert om regler om overgang til nettoberegnet ektefellepensjon skulle suppleres med en garantibestemmelse som sikrer at samlet pensjon (ektefellepensjon og alderspensjon fra folketrygden) minst skal utgjøre bruttonivået på ektefellepensjonen. En eventuell garantibestemmelse vil måtte ta hensyn til både levealdersjustering og fleksibelt uttak av alderspensjon fra folketrygden. Departementet viser her til at etter gjeldende regelverk kompenseres ikke ektefellepensjonen for hverken levealdersjustering eller tidlig uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det betyr at det også etter gjeldende regelverk vil kunne være tilfeller hvor samlet pensjon er lavere enn bruttonivået, for eksempel ved tidliguttak av alderspensjon fra folketrygden.

Nettoberegnet ektefellepensjon vil typisk være klart lavere enn bruttoberegnet ektefellepensjon etter samordning når gjenlevende har høy egenopptjent alderspensjon fra folketrygden, spesielt i kombinasjon med egen alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon. En garantibestemmelse som sikrer nivået på samlet pensjon, ville typisk ikke slått inn i disse tilfellene. Her vil egen alderspensjon fra folketrygden alene være høyere enn bruttonivået på ektefellepensjonen.

For de behovsprøvde ektefellepensjonene er det en begrensning på summen av egen alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon og ektefellepensjonen. Med netto etterlattepensjoner er det ikke behov for å videreføre en slik regel. Med en eventuell garantibestemmelse som sikrer nivået på samlet pensjon, måtte en slik begrensningsregel videreføres, for å unngå at ektefellepensjonen blir klart gunstigere enn med dagens regler. Begrensningsregelen ville da også måtte tilpasses at årskull født fra og med 1963 fra 2020 får en ny tjenstepensjon (påslagspensjon), som blir beregnet uavhengig av folketrygden. En garantibestemmelse ville altså komplisere regelverket betraktelig.

Departementet viser til at Lovavdelingens skriver at de forenklingsgrunnene som har båret frem hovedinnretningen av lovforslaget, og de innvendningene som taler mot alternative løsninger, taler for at en holder fast ved den modellen for tilpassning av offentlige tjenstepensjoner til ny alderspensjon etter folketrygden som er valgt i høringsnotatet.

Departementet viser også til at *SPK* uttaler at en eventuell garantibestemmelse vil motvirke forenklingene som en nettoordning er ment å oppnå. Departementet har derfor kommet til at det ikke foreslås en garantibestemmelse.

8.2 Dimensjonering

Når det gjelder nivået på satsene, støtter høringsinstansene i all hovedsak at satsen skal differensieres mellom de behovsprøvde og ikke-behovsprøvde ektefellepensjonene.

Akademikerne har argumentert for at satsene generelt skal være høyere, mens *Organisasjonene* har argumentert for at satsen for de ikke-behovsprøvde ektefellepensjonene skal være høyere.

Departementet viser igjen til at det ikke finnes samordningsregler for bruttoberegnet ektefelle-

Tabell 8.1 Gjennomsnittlig månedlig utbetalt ektefellepensjon ved utgangen av 2018. Ektefellepensjon fra 67 år. SPK

Type ektefellepensjon	Egen tjenstepensjon	Gjennomsnittlig utbetaling
Netto	Ja/nei	2 781 kroner
Behovsprøvd brutto	Nei	1 945 kroner
Ikke-behovsprøvd brutto	Nei	6 590 kroner
Behovsprøvd brutto	Ja	826 kroner
Ikke-behovsprøvd brutto	Ja	12 030 kroner

Tabell 8.2 Andel i prosent med månedlig utbetaling innenfor gitte intervaller. Ektefellepensjon ved utgangen av 2018. Ektefellepensjon fra 67 år. SPK

Månedlig beløp (kroner)	Ikke-behovsprøvd, uten egenpensjon	Behovsprøvd, uten egenpensjon	Ikke-behovsprøvd, med egenpensjon	Behovsprøvd, med egenpensjon	Netto
< 1000	8,9	38,6	2,3	79,4	22,7
1000–1999	7,6	23,3	3,1	6,0	13,6
2000–4999	24,0	30,9	8,6	10,1	56,9
5000–9999	39,1	6,1	21,8	3,5	6,8
10 000–14 999	15,5	0,8	29,6	0,9	0,0
15 000–19 999	4,4	0,2	28,5	0,1	0,0
20 000–24 999	0,5	0,1	5,3	0,0	0,0
25 000–29 999	0,1	0,0	0,7	0,0	0,0
≥ 30 000	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
Antall totalt	14 775	3 417	8 532	1 857	295

pensjon mot ny alderspensjon fra folketrygden og at det derfor ikke lar seg gjøre å beregne effektene av lovforslaget sammenlignet med å ikke vedta lovforslaget. Det vi kan sammenligne lovforslaget med, er brutto ektefellepensjon etter samordning mot gammel folketrygd, dvs. som om folketrygden ikke var lagt om. En slik sammenligning viser at det er store nivåforskjeller mellom de ikke-behovsprøvd og de behovsprøvd ektefellepensjonene og at nivåene i stor grad påvirkes av hvorvidt den gjenlevende har egen alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon.

Tabell 8.1 viser månedlig utbetalt ektefellepensjon fra SPK ved utgangen av 2018 etter hvilken kategori ektefellepensjonen er (nettberegnet, brutto behovsprøvd uten egenpensjon, brutto ikke-behovsprøvd uten egenpensjon, brutto behovsprøvd med egenpensjon og brutto ikke-behovsprøvd med egenpensjon). Statistikken inneholder kun ektefellepensjon som utbetales fra 67 år.

I gjennomsnitt er de behovsprøvd ektefellepensjonene lavere enn de nettberegnete ektefellepensjonene. I gjennomsnitt utgjør de behovsprøvd ektefellepensjonene om lag 60 prosent av netto ektefellepensjon. I gjennomsnitt er de ikke-behovsprøvd ektefellepensjonene om lag tre ganger så høye som de nettberegnete ektefellepensjonene.

Tabell 8.2 gir informasjon om spredningen i utbetalt beløp innenfor de ulike typene ektefellepensjoner.

Beregningene som KLP fremlegger i sitt høringssvar, bekrefter bildet fra statistikken fra SPK. De behovsprøvd ektefellepensjonene, etter samordning med gammel folketrygd, gir i gjennomsnitt lavere utbetalinger enn lovforslaget, mens de ikke-behovsprøvd ektefellepensjonene, etter samordning med gammel folketrygd, gir i gjennomsnitt høyere utbetalinger enn lovforslaget. Med en sats på 18 prosent indikerer beregningene fra KLP at utbetalingene med netto ektefellepensjon er om lag 32 prosent lavere enn ikke-behovsprøvd brutto ektefellepensjon etter samordning med gammel folketrygd. Om lag 25 prosent ville fått økt utbetaling med en nettosats på 18 prosent og om lag 75 prosent ville fått redusert utbetaling. Departementet understreker at tallene både fra SPK og KLP sammenligner utbetalinger fra bruttoordningen med dagens samordningsregler, dvs. mot gammel folketrygd.

Tallene fra SPK og KLP indikerer altså at overgang til nettberegnet ektefellepensjon med ordinær sats på 9 prosent vil innebære høyere ytelse i gjennomsnitt enn med dagens regler for de med rett til behovsprøvd ektefellepensjon. Departementet mener likevel at satsen på ytelsen som skal erstatte bruttoberegnete ektefellepensjoner ikke skal settes lavere enn den satsen som gjelder for de som i dag har nettberegnet ektefellepensjon (9 prosent av pensjonsgrunnlaget ved full opptjeningstid i tjenestepensjonsordningen).

Departementet viser til at Lovavdelingen antar eventuelle negative utslag for pensjonsmottakere i

denne gruppen normalt vil være så små at spørsmålet om ulovlig tilbakevirkning etter Grunnloven § 97 ikke vil komme på spissen.

Departementet opprettholder forslaget om at nettosatsen skal være 9 prosent for de som i dag har rett til behovsprøvd brutto ektefellepensjon.

Departementet viser til at det høye nivået på utbetalt beløp etter samordning for de ikke-behovsprøvede ytelsene har sammenheng med hvem som opprinnelig var målgruppen for ytelsen: hjemmearbeidende kvinner som ikke hadde egen arbeidsinntekt eller alderspensjon. Fra 67 år har alle en ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Også gjenlevende med lav egenopptjening er sikret en anstendig alderspensjon fra folketrygden. Minste pensjonsnivå for enslige har økt både i 2016, i 2017 og i 2019. Det gis også pensjonsopptjening for omsorgsarbeid.¹⁰ Dette trekker i retning av høyere alderspensjon fra folketrygden for dem som har hatt lav eller ingen arbeidsinntekt.

Departementet viser til at Lovavdelingen tar noen forbehold når det gjelder den grunnlovsmessige vurderingen for dem som mottar ikke-behovsprøvd ektefellepensjon, særlig blant de som i tillegg mottar egen tjenestepensjon og som fullt ut skal omfattes av de foreslåtte reglene. Lovavdelingen antyder at tvil om grunnlovsmessigheten kan møtes ved en økning av satsen som høringsnotatet la til grunn. Lovavdelingen skriver videre at hva som her er en tilfredsstillende sats nødvendigvis må bero på et skjønn.

Departementet ønsker ikke å foreslå endringer hvor det er tvil om forslagene er innenfor Grunnlovens rammer. For å være sikker på at lovforslagene er innenfor Grunnlovens rammer, har departementet kommet til at nettosatsen for de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene skal være høyere enn forslaget i høringsnotatet. Departementet viser til at de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene i gjennomsnitt er om lag tre ganger så høye som de nettoberegnete ektefellepensjonene. Departementet foreslår at nettosatsen skal være 27 prosent for de som i dag har ikke-behovsprøvd brutto ektefellepensjon.

Departementet viser til at Lovavdelingen kun tar forbehold når det gjelder noen få årskull fra 1963 og utover. Lovavdelingen skriver at for personer som hører til årskull som er vesentlig yngre enn 1963, tilsier muligheten for å kunne tilpasse seg den situasjonen som inntreffer ved fylte 67 år, at endringene bør kunne aksepteres uten å komme i konflikt med Grunnloven § 97. Dette

betyr, etter departementets vurdering, at nettosatsen på 27 prosent kan reserveres for årskull født før 1968 og at det er tilstrekkelig med en nettosats på 18 prosent for yngre årskull uten å komme i konflikt med Grunnloven.

Når departementet likevel ikke foreslår å reservere nettosatsen på 27 prosent til kull født før 1968, skyldes dette administrative hensyn. Det vil kun være snakk om noen titalls personer med rett til ikke-behovsprøvd brutto ektefellepensjon som er født fra og med 1968.

Med en nettosats på 27 prosent for denne gruppen, vil de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene være tre ganger så gunstige som andre ektefellepensjoner for årskull født fra og med 1963. For årskull født før 1963 vil deler av ektefellepensjonen fortsatt bli beregnet etter gjeldende regler.

Enkelte av høringsinstansene har etterlyst eksempelberegninger som viser hvordan forslagene vil slå ut for den enkelte. Det vises til avsnitt 9.2.

8.3 Innfasing

Det har ikke framkommet innvendinger mot forslagene i høringsnotatet om hvordan nettoberegnet ektefellepensjon skal fases inn. Departementet opprettholder derfor forslaget om at innfasingen skal skje i takt med innfasingen av ny opptjeningsmodell i folketrygden. Andelen som blir beregnet som en nettoytelse, skal tilsvare andelen av alderspensjonen fra folketrygden som er beregnet med ny opptjeningsmodell. Dvs. at fra fylte 67 år får 1954-kullet får 1/10 av ektefellepensjonen beregnet som en nettoytelse og 9/10 beregnet som en bruttoytelse som samordnes etter gjeldende regler, 1955-kullet får 2/10 beregnet som en nettoytelse og 8/10 beregnet som en bruttoytelse osv. Med en slik innfasing vil en unngå ytterligere sett med kompliserte samordningsregler, og en vil også unngå at det blir store forskjeller mellom påfølgende årskull. For overgangskullene 1954–1962 vil dette bety at det gjøres to beregninger: En bruttoberegning som samordnes som om all opptjening hadde skjedd etter gamle opptjeningsregler i folketrygden, og en nettoberegning. De to delene veies sammen med de samme vektene som benyttes for alderspensjon fra folketrygden.

Se lovforslagene i lov om Statens pensjonskasse § 34 fjerde ledd, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 17 fjerde ledd, lov om

¹⁰ Fra og med 1992 i gammel opptjeningsmodell og med tilbakevirkning i ny opptjeningsmodell.

pensjonsordning for sykepleiere § 19 b fjerde ledd og samordningsloven § 3.

8.4 Ektefellepensjon og egen alderspensjon for årskull født fra og med 1963

Behovsprøvd brutto ektefellepensjon reduseres etter gjeldende regler dersom gjenlevende har egen alderspensjon eller uførepensjon fra en offentlig tjenestepensjonsordning. I høringsnotatet argumenterte departementet for at fleksibelt uttak tilsier at ektefellepensjonen ikke skal reduseres ved uttak av fleksibel alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon før 67 år, dvs. pensjon etter kapittel 5 a i lov om Statens pensjonskasse.

Medlemmer som fratrer en stilling med særaldersgrense kan motta en usamordnet brutto-beregnet alderspensjon fram til 67 år. I høringsnotatet argumenterte departementet for at ektefellepensjonen skal reduseres ved mottak av særalderspensjon. Dette innebærer at for årskull født fra og med 1963 skal ektefellepensjonen reduseres ved mottak av egen alderspensjon som gis etter lov om Statens pensjonskasse kapittel 5.

De høringsinstansene som har uttalt seg, har støttet forslagene med unntak av *LOP*. Uttalelsene fra *LOP* kan tyde på at de har misforstått forslaget i høringsnotatet. *LOP* synes å tro at forslaget innebærer at ektefellepensjonen fra 67 år skal beregnes forskjellig avhengig av hvorvidt egen alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon tas ut før eller etter 67 år. *LOP* skriver:

«For uttak ved alder 67 og senere skal en fortsatt bruke dagens sats på 9 prosent. Det fører til at de med ikke behovsprøvd etterlattepensjon vil komme merkbart svakere ut dersom de tar ut pensjonen ved alder 67 eller senere.»

Forslagene om forholdet mellom egen alderspensjon og ektefellepensjon gjelder kun beregning av ektefellepensjon *før* 67 år, forslagene påvirker ikke beregningen av ektefellepensjon *fra* 67 år. Det betyr at ektefellepensjonen fra 67 år skal beregnes likt uavhengig av når den enkelte tar ut egen alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon. Dvs. at de ikke-behovsprøvede ektefellepensjonene skal beregnes med en forhøyet sats fra 67 år, uavhengig av uttakstidspunkt for egen alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at ektefellepensjonen ikke skal reduseres ved uttak av fleksibel alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon før 67 år, dvs. pensjon etter kapittel 5 a i Lov om Statens pensjonskasse.

Departementet opprettholder også forslaget fra høringsnotatet om at ektefellepensjonen skal reduseres ved uttak av særalderspensjon fra offentlig tjenestepensjon før 67 år, dvs. pensjon etter kapittel 5 i Lov om Statens pensjonskasse.

Det er ikke nødvendig å gjøre lovendringer. Dagens bestemmelser i lov om Statens pensjonskasse § 35 første ledd og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 20 første ledd bokstav a første ledd, forteller at bruttoberegnet behovsprøvd ektefellepensjon skal reduseres ved uttak av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon etter kapittel 5 i lov om Statens pensjonskasse og kapittel 4 i lov om pensjonsordning for sykepleiere. Det inkluderer særalderspensjon før fylte 67 år. I lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. er dette en uaktuell problemstilling siden det ikke er lovfestet nye regler for alderspensjon slik det er i lov om Statens pensjonskasse og lov om pensjonsordning for sykepleiere.

Det er imidlertid behov for å rette opp to feil som ble gjort i lov om pensjonsordning for sykepleiere da nye regler for alderspensjon ble lovfestet i lov 21. juni 2019 nr. 26. Den ene feilen skjedde da det ble presisert i § 20 første ledd bokstav a første ledd at bruttoberegnet behovsprøvd ektefellepensjon skal reduseres ved uttak av alderspensjon etter kapittel 4. Da ble andre og tredje ledd samtidig opphevet. Dette var ikke meningen, og andre og tredje ledd tilbakeføres slik de lød før de ble opphevet. Den andre feilen skjedde da § 19 a første ledd tredje punktum ble endret. Endringen skulle vært i fjerde punktum. Tredje punktum får derfor tilbake sin tidligere ordlyd («*Se likevel overgangsregler i § 19 b.*») og fjerde punktum blir rettet opp slik meningen var med lov 21. juni 2019 nr. 26.

Se lovforslaget i lov om pensjonsordning for sykepleiere § 19 a første ledd tredje og fjerde punktum og § 20 første ledd bokstav a andre og tredje ledd.

Det er også behov for å rette opp en lovhenvi-ning i samordningsloven § 10. Bestemmelsen gjelder samordning av uføre- og alderspensjon. Rett henvisning vedrørende uførepensjon skal være § 3 tredje ledd første og tredje punktum i samordningsloven; ikke § 3 andre ledd første og tredje punktum.

8.5 Tydeliggjøring av hvem som omfattes av reglene for bruttoberegnet ektefellepensjon

Som vist ovenfor ble nettoberegnet etterlattepensjon innført fra 2001, men som en overgangsordning gjelder den gamle beregningsmåten som krever samordning med folketrygdens pensjoner. Det framgår ikke på en helhetlig måte hvem som omfattes av reglene for slik bruttoberegnet ektefellepensjon. Hvem som omfattes framgår av

endringslover. For å tydeliggjøre hvem som omfattes, foreslår departementet endring av lov om Statens pensjonskasse § 34 første og tredje ledd, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 17 første og tredje ledd og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 19 b første ledd og § 20 første ledd. Det vises til lovforslagene og gjennomgangen av gjeldende rett i avsnitt 3.2. Endringen medfører ingen realitetsendring. Forslaget har ikke vært på høring da det er ansett for å være unødvendig.

9 Økonomiske og administrative virkninger. Likestillingsmessige konsekvenser. Ikrafttredelse

9.1 Økonomiske virkninger

Tradisjonelt anslås effektene av et forslag ved å sammenlikne forslaget med et alternativt forslag, for eksempel å ikke gjøre noen endringer. Det er ikke en mulighet i dette tilfellet, fordi departementet mener det ikke er et realistisk alternativ å samordne med gammel opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden for den delen som er tjent opp med ny opptjeningsmodell for alderspensjon fra folketrygden. I teorien kunne en fortsatt å samordne som om ny opptjeningsmodell i folketrygden ikke eksisterte, men det ville bety at enkelte ville få samordnet tjenstepensjonen med en hypotetisk folketrygd som var helt forskjellig fra den folketrygden de faktisk vil motta. Dette ville åpenbart kunne gi svært uheldige utslag. Alternativet til innfasing av nettoberegnete ytelser ville vært å utforme nye samordningsregler. Hvorvidt hypotetiske nye samordningsregler samlet sett ville gitt høyere eller lavere utbetalinger enn de reglene som foreslås, vil åpenbart avhenge av hvor gunstige de nye samordningsreglene ble utformet.

Departementet vurderer at de økonomiske virkningene av de foreslåtte reglene er minimale sammenlignet med en hypotetisk videreføring av de gamle samordningsreglene. Dette kommer for det første av at reglene kun vil få effekt for få personer, og for flertallet som omfattes vil reglene kun påvirke en andel av pensjonen. For godt over halvparten av de som omfattes av reglene, vil minst halvparten av ektefellepensjonen fortsatt bli beregnet etter gjeldende regler. I SPK og KLP er det totalt kun 179 personer som vil få ektefellepensjonen fra 67 år i sin helhet beregnet med de foreslåtte reglene.

Det er høyst 179 personer som kan motta fleksibel offentlig tjenstepensjon tatt ut før 67 år. Det er imidlertid ikke alle disse som vil ha en egenopptjent alderspensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning, og av disse igjen vil det heller ikke være alle som velger å ta ut en slik pensjon

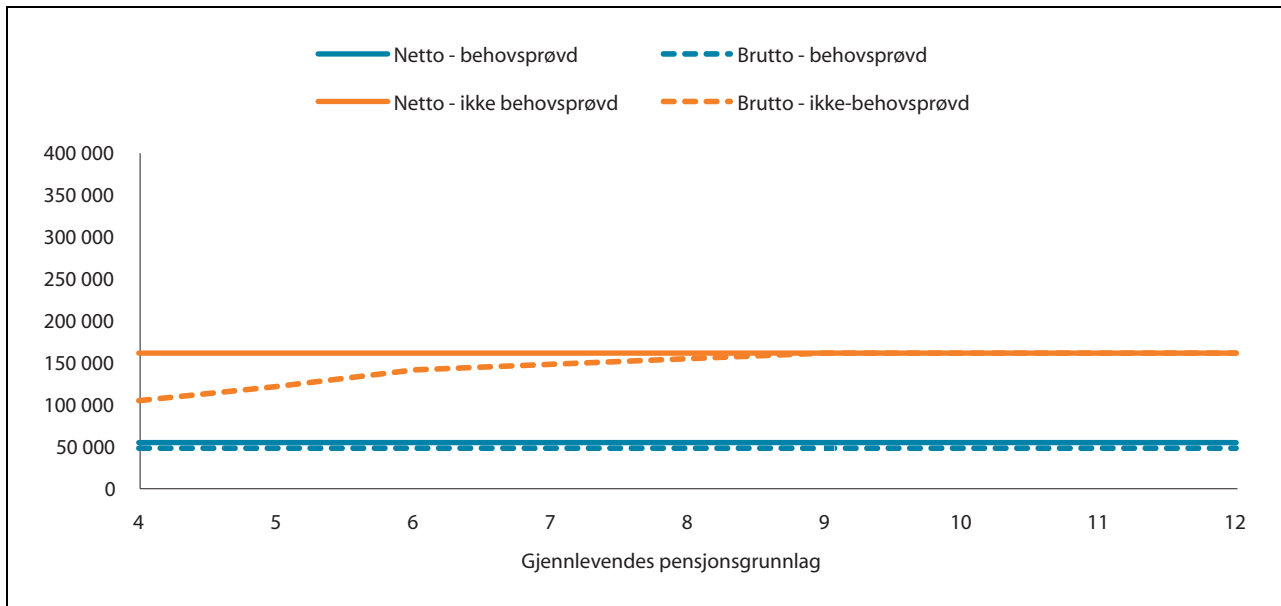
før 67 år. Forslaget om at brutto ektefellepensjon ikke skal reduseres ved mottak av fleksibel offentlig tjenstepensjon før 67 år, anslås dermed å ha neglisjerbare økonomiske virkninger.

9.2 Eksempelberegninger

Som nevnt tidligere er det ikke rett fram å vurdere hva som er det riktige sammenligningsgrunnlaget for de foreslåtte reglene, ettersom det ikke finnes samordningsregler mot ny opptjeningsmodell i folketrygden. I figurene under sammenlignes de foreslåtte reglene med regelverket som gjelder for gjenlevende født i 1953. Figurene forutsetter et fast pensjonsgrunnlag for avdøde og så illustreres det hvordan ektefellepensjonen påvirkes av gjenlevendes beregningsgrunnlag.

I figur 9.1 forutsettes det at avdødes pensjonsgrunnlag er 6 G og at gjenlevende ikke har egen tjenstepensjon fra offentlig tjenstepensjon. I dette tilfellet er utbetalt brutto behovsprøvd ektefellepensjon uavhengig gjenlevendes egen alderspensjon fra folketrygden ettersom samordningsfradraget kun relateres til grunnpensjonen til avdøde og tilleggspensjonen til avdøde. Netto ektefellepensjon er om lag 6900 kroner høyere enn utbetalt brutto ektefellepensjon for de behovsprøvede ytelsene.

For de ikke-behovsprøvede ytelsene er utbetalt ektefellepensjon, etter samordning, også avhengig av gjenlevendes tilleggspensjon ved at hele den egenopptjente tilleggspensjonen skjermes fra samordning. Her vil altså utbetalt ektefellepensjon øke med gjenlevendes egen tilleggspensjon fram til egen tilleggspensjon er like høy som en kombinert tilleggspensjon. Når gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon er like høy eller høyere enn en kombinert tilleggspensjon, gjøres det ikke fradrag for tilleggspensjonen. I dette eksempelet er utbetalt netto ektefellepensjon høyere enn brutto ektefellepensjon når gjenlevende har et pensjonsgrunnlag lavere enn om lag 9,3 G.

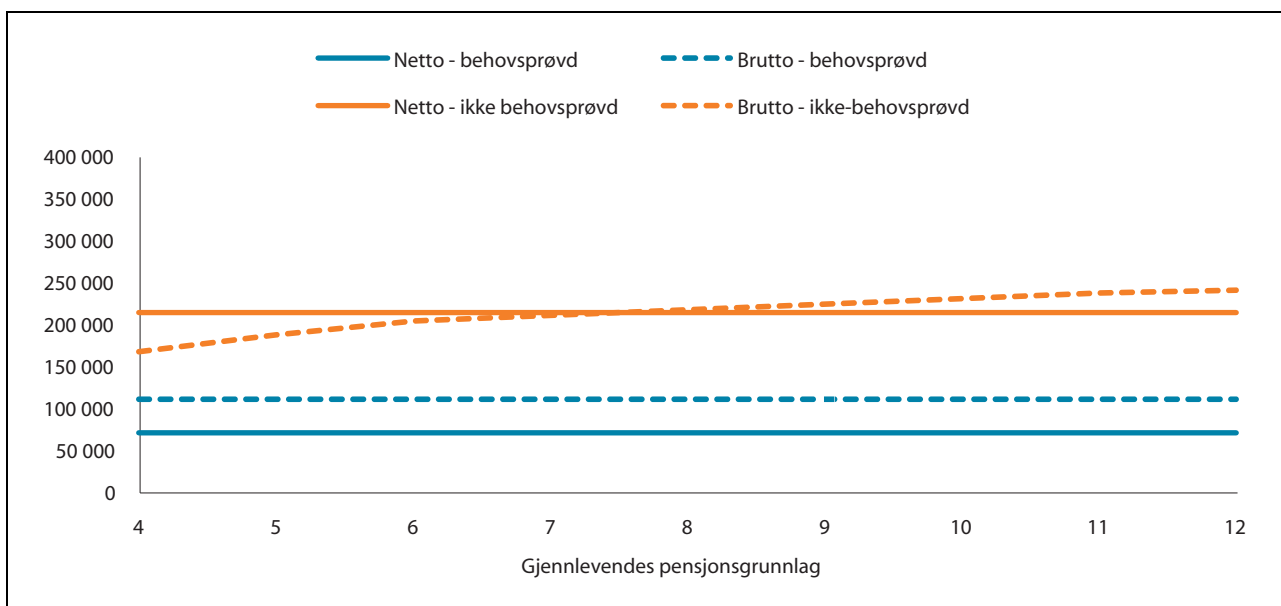

Figur 9.1 Årlig ektefellepensjon i kroner. Avdødes pensjonsgrunnlag er 6 G. Uten egen tjenstepensjon fra offentlig tjenstepensjon.

Forutsetninger: Minst 40 opptjeningsår i folketrygden, full trygdetid, gjenlevende har hatt jevn inntekt. Avdøde har full opptjening.

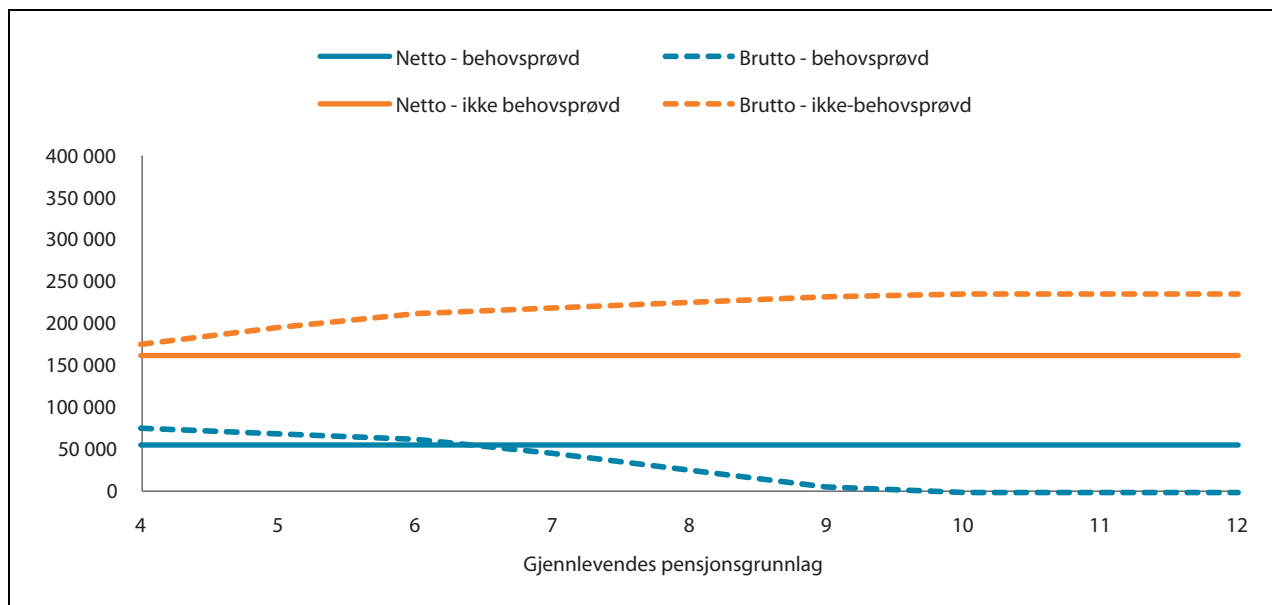
I figur 9.2 forutsettes det av avdødes pensjonsgrunnlag er 8 G. Utbetalt brutto behovsprøvd ektefellepensjon er fortsatt uavhengig gjenlevendes egen alderspensjon fra folketrygden ettersom samordningsfradraget kun relateres til grunnpensjonen til avdøde og tilleggspensjonen til avdøde. I dette tilfellet er årlig netto ektefellepensjon om lag 38 800 kroner lavere enn utbetalt brutto ektefellepensjon for de behovsprøvede ytelsene.

For de ikke-behovsprøvede ytelsene er utbetalt ektefellepensjon også avhengig av gjenlevendes tilleggspensjon ved at hele den egenopptjente tilleggspensjonen skjerms fra samordning. Her vil altså utbetalt ektefellepensjon øke med gjenlevendes egen tilleggspensjon fram til egen tilleggspensjon er like høy som en kombinert tilleggspensjon. Når gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon er like høy eller høyere enn en kombinert til-

Figur 9.2 Årlig ektefellepensjon i kroner. Avdødes pensjonsgrunnlag er 8 G. Uten egen tjenstepensjon fra offentlig tjenstepensjon.

Forutsetninger: Minst 40 opptjeningsår i folketrygden, full trygdetid, gjenlevende har hatt jevn inntekt. Avdøde har full opptjening.

Figur 9.3 Årlig ektefellepensjon i kroner. Avdødes pensjonsgrunnlag er 6 G. Egen tjenestepensjon fra offentlig tjenestepensjon.

Forutsetninger: Minst 40 opptjeningsår i folketrygden, full trygdetid, gjenlevende har hatt jevn inntekt. Avdøde har full opptjening.

leggspensjon, gjøres det ikke fradrag for tilleggspensjonen. I dette eksempelet øker utbetalt brutto ektefellepensjon fram til gjenlevende har et pensjonsgrunnlag på om lag 11,7 G. Her er netto ektefellepensjon høyere enn brutto ektefellepensjon når gjenlevende har et pensjonsgrunnlag lavere enn om lag 7,5 G.

I figur 9.3 forutsettes det at avdødes pensjonsgrunnlag er 6 G og at gjenlevende har egen tjenestepensjon fra offentlig tjenestepensjon. Her vil utbetalt brutto behovsprøvd ektefellepensjon være avhengig av gjenlevendes egen alderspensjon fra folketrygden både gjennom 60-prosents begrensingen og ved at samordningsfradraget begrenses etter hvor mye som er trukket i egen alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon. I dette tilfellet er brutto ektefellepensjon høyere enn netto ektefellepensjon når gjenlevende har et pensjonsgrunnlag under om lag 6,4 G.

For de ikke-behovsprøvede ytelsene er utbetalt ektefellepensjon ikke begrenset gjennom noen 60-prosentregel. Det er i prinsippet kun gjenlevende-fordelen i alderspensjonen fra folketrygden som går til fradrag pluss differansen mellom et ikke levealdersjustert og et levealdersjustert fradrag for grunnpensjonen. Dette betyr at samordningsfradraget reduseres, og utbetalt ektefellepensjon øker, fram til gjenlevendes tilleggspensjon er like høy som en kombinert tilleggspensjon. Her er brutto ektefellepensjon høyere enn netto ektefellepensjon i hele inntektsintervallet og differansen

øker fram til gjenlevende har et pensjonsgrunnlag på om lag 9,3 G.

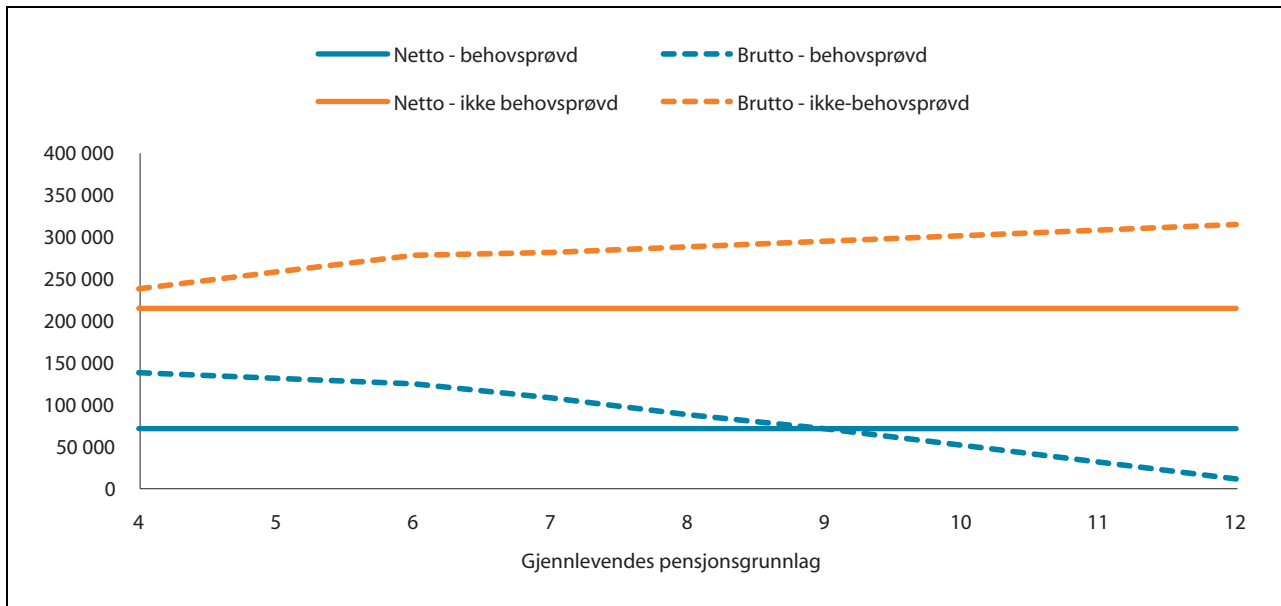
I figur 9.4 forutsettes det at avdødes pensjonsgrunnlag er 8 G. Mekanismene er de samme som i figur 9.3, men beløpene endres naturligvis ved at pensjonsgrunnlaget til avdøde er høyere.

For de behovsprøvede ytelsene er brutto ektefellepensjon høyere enn netto ektefellepensjon for pensjonsgrunnlag opp til om lag 9 G. For de ikke-behovsprøvede ytelsene er brutto ektefellepensjon høyere enn netto ektefellepensjon i hele inntektsintervallet og differansen er økende med gjenlevendes pensjonsgrunnlag.

9.3 Administrative virkninger

Beregningsreglene for de bruttoberegnete ektefellepensjonene er allerede svært kompliserte. Det å implementere et nytt sett med samordningsregler mot ny opptjeningsmodell i folketrygden, ville innebåret mye systemutvikling for tjenestepensjonsleverandørene. Lovforslagene innebærer vesentlig mindre administrative kostnader enn å implementere nye samordningsregler.

For årskull født fra og med 1963 innebærer forslagene åpenbart administrative forenklinger ved at ektefellepensjonene hverken skal reduseres ved egen alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon eller samordnes med alderspensjon fra folketrygden. To satser for nettoberegnet etterlattepen-

Figur 9.4 Avdødes pensjonsgrunnlag er 8 G. Egen tjenestepensjon fra offentlig tjenestepensjon.

Forutsetninger: Minst 40 opptjeningsår i folketrygden, full trygdetid, gjennlevende har hatt jevn inntekt. Avdøde har full opptjening. I figurene forutsettes det at avdøde er født før 1943.

sjon innebærer et kompliserende element sett i forhold til at det ble innført én felles sats for alle.

For årskullene 1954–1962 innebærer forslagene at enkeltpersoner vil ha et ekstra sett med regler sammenlignet med reglene som gjelder for lignende tilfeller for årskull født før 1954. Dette vil medføre noen administrative kostnader for tjenestepensjonsleverandørene. Det ekstra settet med regler er imidlertid regler som allerede er i bruk for hovedgruppen av mottakere. Samlet anser departementet at forslagene på sikt vil innebære administrative innsparinger.

9.4 Likestillingsmessige konsekvenser

Kvinner lever lenger enn menn, og gifter seg ved lavere alder. Kvinner er derfor overrepresentert blant mottakere av ektefellepensjon. Overgangsreglene for bruttoberegnet ektefellepensjon forsterker kjønnsdimensjonen. Det er derfor klart flere kvinner enn menn blant dem som har rett til bruttoberegnet ektefellepensjon og som er født fra og med 1954, både de behovsprøvede og de ikke-behovsprøvede. Innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon for årskull født fra og med 1954 vil derfor i større grad omfatte kvinner enn menn.

Selv om lovforslagene har en kjønnsdimensjon ved at forslagene i større grad omfatter kvinner enn menn, mener departementet at forslagene ikke har uheldige likestillingsmessige konsekvenser. Gjeldende regler gir veldig ulike ytelser til gjennlevende på samme alder. Lovforslagene vil innebære høyere ektefellepensjon enn etter gjeldende regler for noen og lavere ektefellepensjonen enn etter gjeldende regler for andre, og kvinner er overrepresenterte i begge gruppene. Overgang til nettoberegnet ektefellepensjon gir større grad av likebehandling mellom ulike grupper gjennlevende med samme alder, uansett kjønn.

9.5 Ikrafttredelse

I samsvar med vanlig praksis er lovutkastet utformet slik at ikrafttredelsen bestemmes av Kongen. Departementet tar sikte på at forslagene i proposisjonen her kan tre i kraft så raskt som mulig etter at endringene er vedtatt. Bestemmelsene vil først være aktuelle fra 2021, men pensjonsleverandørene bør gis tid til å tilpasse seg endringen.

10 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

10.1 Til endringene i lov om Statens pensjonskasse

Til § 34 første ledd

Nettoberegnet etterlattepensjon ble innført fra 2001. Som en overgangsordning gjelder den gamle beregningsmåten som krever samordning med folketrygdens pensjoner, og § 34 gir bestemmelsene om slik bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon. Det er opp gjennom tiden gjort flere endringer i hvem som omfattes av reglene. Endringene framgår av endringslover, og det framgår derfor ikke på en helhetlig måte hvem som omfattes av reglene. For å tydeliggjøre dette, foreslår departementet at § 34 første ledd endres. Endringen medfører ingen realitetsendring. Det framgår av bestemmelsen at bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon ytes i følgende tilfeller:

- a) Når medlemmet døde før 1. januar 2001.
- b) Når medlemmet døde mellom 1. januar 2001 og 1. februar 2010 og gjenlevende er enke eller enkemann etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976, og ellers når gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000.
- c) Når medlemmet døde etter 31. januar 2010 og gjenlevende er født før 1. januar 1955 og avdøde ble medlem første gang før 1. oktober 1976 og ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010, og ellers når gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000.

I bokstav b og c er vilkårene kumulative. Bokstav b gjelder når dødsfallet skjedde mellom 1. januar 2001 og 1. februar 2010 og enten at (i) gjenlevende er enke eller enkemann etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976 eller (ii) at gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000. Bokstav c gjelder dødsfall som skjer etter 31. desember 2010 og (i) gjenlevende er født før 1. januar 1955 og avdøde ble medlem første gang før 1. oktober 1976 og ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010, eller (ii) at gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000.

Det vises til avsnitt 8.5.

Til § 34 tredje ledd andre punktum

Bestemmelsen forteller hvem som unntas fra reglene om inntektsprøving av enke- og enkemannspensjon. I stedet for en henvisning til annen lovbestemmelse, inntas en referanse om at avdøde må være medlem før 1. oktober 1976 for at unntaket skal gjelde. Endringen innebærer ingen realitetsendring. Den har sammenheng med at det vises til bestemmelsen i forslaget til § 34 fjerde ledd.

Det vises til avsnitt 8.5.

Til § 34 fjerde ledd

Personer født i 1954 eller senere omfattes av nye regler for alderspensjon i folketrygden etter folketrygdloven kapittel 20. Reglene gjelder delvis for dem som er født i perioden 1954–1962 og fullt ut for dem som er født i 1963 eller senere. De som er født i perioden 1954–1962 har også en andel av alderspensjonen beregnet etter folketrygdloven kapittel 19. Enkelte av dem som er født i 1954 eller senere, omfattes også av reglene for bruttoberegnet enke- eller enkemannspensjon i lov om Statens pensjonskasse. I stedet for å lage nye samordningsregler for enke- og enkemannspensjonen fra Statens pensjonskasse og alderspensjonen etter folketrygdloven kapittel 20, medfører endringen i § 34 fjerde ledd at hele eller deler av den bruttoberegnete enke- og enkemannspensjonen, erstattes med nettoberegnet pensjon fra fylte 67 år for dem som er født i 1954 eller senere. Den endrede pensjonen beregnes etter lov om Statens pensjonskasse § 33. Andelen av pensjonen som skal beregnes etter § 33, skal tilsvare andelen som gjenlevende vil motta alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20. Det innebærer at gjenlevende som er født i 1954, fra fylte 67 år får enke- eller enkemannspensjonen beregnet som en nettoytelse med 1/10 av pensjonen. De øvrige 9/10 beregnes fortsatt som en bruttoberegnet ytelse. 1955-kullet får 2/10 beregnet som en nettoytelse og 8/10 beregnet som en bruttoyttelse. 1962-kullet er det siste kullet som får delt bereg-

ning, og 1963-kullet vil derfor få hele ektefellepensjonen beregnet som en nettoytelse fra fylte 67 år.

Det gjelder særlige pensjonsregler for enker og enkemenn når avdøde ble medlem før 1. oktober 1976. Det vises til beskrivelsen ovenfor til § 34 første og tredje ledd om hvem som omfattes av disse reglene. Bruttoberegnet enke- og enkemannspensjon skal her for hele eller deler av pensjonen ikke reduseres for egen arbeidsinntekt eller egen alders- eller uførepensjon, og det gjelder i dag særskilte regler for samordning av ytelsen mot pensjon fra folketrygden. For den delen av pensjonen som omfattes av disse reglene, skal enke- eller enkemannspensjonen beregnet etter § 33 fra 67 år utgjøre 27 prosent av pensjonsgrunnlaget i stedet for 9 prosent, som er den ordinære satsen.

Det vises til avsnittene 8.1 til 8.3.

10.2 Til endringene i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

Til § 17

Endringene tilsvarende endringene i lov om Statens pensjonskasse § 34. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

10.3 Til endringene i samordningsloven

Til § 3 andre ledd

I stedet for å lage nye samordningsregler for enke- og enkemannspensjonen fra offentlig tjenestepensjon og alderspensjonen etter folketrygdloven kapittel 20, skal hele eller deler av den bruttoberegnete enke- og enkemannspensjon for dem som er født i 1954 eller senere, erstattes med nettberegnet pensjon fra fylte 67 år. I § 3 andre ledd tredje punktum og nytt fjerde punktum blir det tydeliggjort at den nettberegnete ytelsen ikke skal samordnes med folketrygdens ytelser.

Det vises til avsnittene 8.1 til 8.3.

Til § 10

I bestemmelsen rettes det opp en feilhenvisning. Det skal vises til tredje ledd i § 3, ikke andre ledd. Det vises til avsnitt 8.4.

10.4 Til endringene i lov om pensjonsordning for sykepleiere

Til § 19 a første ledd

Endringen retter opp en feil som ble gjort i lov 21. juni 2019 nr. 26. § 19 a første ledd tredje punktum ble da endret, men endringen skulle vært i fjerde punktum. Tredje punktum får derfor tilbake sin tidligere ordlyd («*Se likevel overgangsregler i § 19 b.*») og fjerde punktum blir rettet opp slik meningen var med lov 21. juni 2019 nr. 26.

Det vises til avsnitt 8.4

Til § 19 b

Endringen i første ledd og tilføyelsen i fjerde ledd tilsvarende endringene i lov om Statens pensjonskasse § 34 første og fjerde ledd. Det vises til merknadene til disse bestemmelsene.

Til § 20

Endringen i første ledd tilsvarende endringen i lov om Statens pensjonskasse § 34 tredje ledd. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Tilføyelsen i § 20 første ledd bokstav a andre og tredje ledd retter opp en feil som ble gjort i lov 21. juni 2019 nr. 26. I forbindelse med at første ledd bokstav a første ledd ble endret, ble første ledd bokstav a andre og tredje ledd samtidig opphevet. Dette var ikke meningen, og leddene tilbakeføres slik de lød før de ble opphevet. Det vises til avsnitt 8.4.

10.5 Til ikrafttredelsesbestemmelsen

I lovens del V er det gitt bestemmelser om at loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Departementet legger til grunn at endringene trer i kraft så raskt som mulig etter at loven er vedtatt. Det vises til avsnitt 9.5.

Endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover
(innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon)

Arbeids- og sosialdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover (innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover (innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover (innfasing av nettoberegnet ektefellepensjon)

I

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse gjøres følgende endringer:

§ 34 første ledd skal lyde:

Det ytes enke- og enkemannspensjon til gjenlevende ektefelle etter denne paragrafen når:

- a) medlemmet døde før 1. januar 2001,
- b) medlemmet døde mellom 1. januar 2001 og 1. februar 2010 og gjenlevende er enke eller enkemann etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976, og ellers når gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000, eller
- c) medlemmet døde etter 31. januar 2010 og gjenlevende er født før 1. januar 1955 og avdøde ble medlem første gang før 1. oktober 1976 og ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010, og ellers når gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000.

§ 34 tredje ledd andre punktum skal lyde:

Dette gjelder likevel ikke for pensjon til enke etter mannlig medlem som ble medlem første gang før 1. oktober 1976, og heller ikke for annen gjenlevende ektefelle etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976 for tjenestetid opptjent etter 31. desember 1993.

Någjeldende fjerde punktum blir tredje punktum.

§ 34 fjerde ledd skal lyde:

Gjenlevende ektefelle som er født i 1954 eller senere, og som omfattes av paragrafen her, skal fra måneden etter fylte 67 år helt eller delvis få enke- eller enkemannspensjonen beregnet etter § 33. Andelen av pensjonen som beregnes etter § 33, skal tilsvare andelen alderspensjon som gjenlevende vil motta etter folketrygdloven kapittel 20. For den delen av pensjonen som er ikke-behovsprøvd etter tredje ledd andre punktum, skal enke- eller enkemannspensjonen beregnet etter § 33 utgjøre 27 prosent av pensjonsgrunnlaget i stedet for 9 prosent.

Någjeldende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

II

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. gjøres følgende endringer:

§ 17 første ledd skal lyde:

Det ytes enke- og enkemannspensjon til gjenlevende ektefelle etter denne paragrafen når:

- a) medlemmet døde før 1. januar 2001,
- b) medlemmet døde mellom 1. januar 2001 og 1. februar 2010 og gjenlevende er enke eller enkemann etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976, og ellers når gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000, eller
- c) medlemmet døde etter 31. januar 2010 og gjenlevende er født før 1. januar 1955 og avdøde ble medlem første gang før 1. oktober 1976 og ekteskapet ble inngått før 1. januar 2010, og ellers når gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000.

§ 17 tredje ledd andre punktum skal lyde:

Dette gjelder likevel ikke for pensjon til enke etter mannlig medlem som ble medlem første gang før 1. oktober 1976, og heller ikke for annen gjenlevende ektefelle etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976 for tjenestetid opptjent etter 31. desember 1993.

Någjeldende fjerde punktum blir tredje punktum.

§ 17 fjerde ledd skal lyde:

Gjenlevende ektefelle som er født i 1954 eller senere, og som omfattes av paragrafen her, skal fra måneden etter fylte 67 år helt eller delvis få enke- eller enkemannspensjonen beregnet etter § 16. Andelen av pensjonen som beregnes etter § 16, skal tilsvare andelen alderspensjon som gjenlevende vil motta etter folketrygdloven kapittel 20. For den delen av pensjonen som er ikke-behovsprøvd etter

tredje ledd andre punktum, skal enke- eller enkemannspensjonen beregnet etter § 16 utgjøre 27 prosent av pensjonsgrunnlaget i stedet for 9 prosent.

Någjeldende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

III

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser gjøres følgende endringer:

§ 3 andre ledd tredje punktum og nytt fjerde punktum skal lyde:

Første og andre punktum gjelder tilsvarende for den delen av enke- eller enkemannspensjonen som er beregnet som henholdsvis bruttopensjon og nettopensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 34 fjerde ledd. Første til tredje punktum gjelder tilsvarende for brutto- og nettopensjoner fra andre tjenestepensjonsordninger.

§ 10 første punktum skal lyde:

Uførepensjon som omfattes av § 3 tredje ledd første og tredje punktum og alderspensjon, skal samordnes etter tilsvarende regler som gjelder for to eller flere alderspensjoner etter § 7.

IV

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere gjøres følgende endringer:

§ 19 a første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Se likevel overgangsregler i § 19 b. Ektefelle etter sykepleier med minst tre års samlet tjenestetid og rett til oppsatt alderspensjon har rett til oppsatt ektefellepensjon.

§ 19 b første ledd skal lyde:

Det ytes enke- og enkemannspensjon til gjenlevende ektefelle etter denne paragrafen når:

- a) medlemmet døde før 1. januar 2001,*
- b) medlemmet døde mellom 1. januar 2001 og 1. februar 2010 og gjenlevende er enke eller enkemann etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976, og ellers når gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000, eller*
- c) medlemmet døde etter 31. januar 2010 og gjenlevende er født før 1. januar 1955 og avdøde ble medlem første gang før 1. oktober 1976 og ekte-*

skapet ble inngått før 1. januar 2010, og ellers når gjenlevende er født før 1. juli 1950 og avdøde ble medlem før 1. juli 2000.

§ 19 b nytt fjerde ledd skal lyde:

Gjenlevende ektefelle som er født i 1954 eller senere, og som omfattes av paragrafen her, skal fra måneden etter fylte 67 år helt eller delvis få enke- eller enkemannspensjonen beregnet etter § 19 a. Andelen av pensjonen som beregnes etter § 19 a, skal tilsvare andelen alderspensjon som gjenlevende vil motta etter folketrygdloven kapittel 20. For den delen av pensjonen som er ikke-behovsprøvd etter § 20 første ledd andre punktum, skal enke- eller enkemannspensjonen beregnet etter § 19 a utgjøre 27 prosent av pensjonsgrunnlaget i stedet for 9 prosent.

§ 20 første ledd andre punktum skal lyde:

Dette gjelder likevel ikke for pensjon til enke etter mannlig medlem som ble medlem første gang før 1. oktober 1976, og heller ikke for annen gjenlevende ektefelle etter medlem med medlemskap før 1. oktober 1976 for tjenestetid opptjent etter 31. desember 1993.

Någjeldende § 20 første ledd tredje punktum oppheves.

§ 20 første ledd bokstav a andre og tredje ledd skal lyde:

Har den gjenlevende ektefellen alderspensjon, skal pensjonene ikke overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenlevendes og den avdødes alderspensjoner. Avdødes alderspensjon regnes av samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som er lagt til grunn for enke- eller enkemannspensjonen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i enke- eller enkemannspensjonen.

Har den gjenlevende ektefellen midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, skal enke- eller enkemannspensjonen utgjøre det beløpet som framkommer etter bokstav a annet ledd når en benytter en beregnet alderspensjon for den gjenlevende ektefellen med samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som den midlertidige uførepensjonen eller uførepensjonen. Dersom den midlertidige uførepensjonen eller uførepensjonen er gradert, skal den beregnede alderspensjonen graderes tilsvarende.

V

Ikrafttredelse

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer.